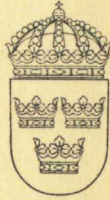

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

RADIOLAG

FÖRSLAG AV

TILLKALLAD UTREDNINGSMAN

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Kronologisk förteckning

1. Sveriges sjöterritorium. Kihlström. 135 s. + 1 utviksblad. U.
2. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1: Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
3. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 2: Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 120 s. Ju.
4. Tandvårdsförsäkring. Kihlström. 186 s. S.
5. Måttenheter. Kihlström. 47 s. Fi.
6. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. Esselte. 100 s. I.
7. Praktik- och feriearbetsförmedling. Esselte. 177 s. I.
8. Skånes och Hallands vattenförsörjning. Esselte. 513 s. + 5 st. kartbilagor. K.
9. Arbetsmarknadspolitik. Esselte. 567 s. I.
10. Antikvitetskollegiet. Esselte. 281 s. E.
11. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader I. Esselte. 280 s. E.
12. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader II. Specialutredningar. Esselte. 741 s. E.
13. Rättegångshjälp. Norstedt & Söner. 166 s. Ju.
14. Godtrosvörvärn av lösöre. Norstedt & Söner. 241 s. Ju.
15. De svenska utlandsförsamlingarnas ekonomi. Esselte. 129 s. E.
16. Ny jordförvärvslag. Hæggström. 193 s. Jo.
17. Fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. Beckman. 94 s. Ju.
18. Fartygs befälhavare. Gemensamt haveri och dispatch. Ansvarsbestämmelser m. m. Esselte. 221 s. Ju.
19. Friluftslivet i Sverige. Del II. Friluftslivet i samhällsplaneringen. Svenska Reproduktions AB. 383 s. + 1 st. kartbilaga. K.
20. Radions och televisionens framtid i Sverige. I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansieringsfrågor. Hæggström. 530 s. K.
21. Radions och televisionens framtid i Sverige. Bildnings- och undervisningsverksamhet. Förningsfrågor. Hæggström. 227 s. K.
22. Dagstidningarnas ekonomiska villkor. Esselte. 212 s. + 1 st. kartbilaga. Ju.
23. Uppbördsfrågor. Esselte. 223 s. Fi.
24. Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. Kihlström. 88 s. S.
25. Studieplaner för lärarutbildning. Esselte. 490 s.
26. Ändringar i ensittarlagen m. m. Esselte. 61 s.
27. De svenska jordbruksprodukternas distribution och marginalförhållanden. Esselte. 192 s. Jo.
28. Nytt skattesystem. Remissyttranden. Esselte. 633 s. Fi.
29. Lärarutbildningen IV: 1. Esselte. 714 s. E.
30. Lärarutbildningen IV: 2. Esselte. Ut kommer näre.
31. Specialundersökningar om lärarutbildning V. Esselte. 441 s. E.
32. Höjd bostadsstandard. Esselte. 569 s. I.
33. Vägmärken. Kungl. Luftfartsstyrelsen. 274 s.
34. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. Esselte. 103 s. Ju.
35. Nykterhet i trafik. Esselte. 91 s. K.
36. Sveriges släktnamn. 1965. ABE G Johanssons B tryckeri, Karlshamn. 476 s. H.
37. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 5. Förslaget till riksdagsordning. Norstedt & Söner. 46 s. Ju.
38. Affärstiderna. Del I. Motiv och lagförslag. Esselte. 152 s. I.
39. Affärstiderna. Del II. Konsumentundersökning. Esselte. 116 s. I.
40. Kommunala bolag. Esselte. 348 s. I.
41. Pensionsstiftelser II. Esselte. 302 s. Ju.
42. Körkortet och trafikutbildningen. Esselte. 2 s. K.
43. Statens trafikverk. Esselte. 196 s. K.
44. Stöd åt hästaveln. Kihlström. 193 s. Jo.
45. Beredskap mot oljeskador. Kihlström. 96 s. H.
46. Radiolag. Kihlström. 55 s. K.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965: 46

Kommunikationsdepartementet

RADIOLAG

FÖRSLAG AV

TILLKALLAD UTREDNINGSMAN

EMIL KIHLSSTRÖMS TRYCKERI AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1965

Innehåll

Skrivelse till statsrådet och chefen för Kungl. Kommunikationsdepartementet	5
Särskilda förkortningar	6
Förslag till radiolag	7
Inledning	9
Allmän motivering	
I Radiosändningar i allmänhet	18
II Rundradiosändningar	23
III Trådsändningar	31
Speciell motivering	48
Sammanfattning	52

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Kommunikationsdepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1962 tillkallade chefen för kommunikationsdepartementet samma dag professorn i civilrätt vid Uppsala universitet Svante Bergström att såsom sakkunnig inom departementet utreda vissa rättsliga spørsmål m. m. i fråga om radioanläggning och rundradioverksamhet. I uppdraget ingick att föreslå nya författningsbestämmelser. De bestämmelser som utredningsmannen har kommit att föreslå har nödvändiggjort vissa ändringar i 1946 års lag om radioanläggningar m. m.

Den 25 juni 1964 förordnades utredningsmannen som expert åt 1960 års radioutredning. Detta uppdrag kom bl. a. att avse utarbetande av den författningstext som vissa av utredningens förslag föranledde. Denna text har likaledes motiverat ändringar i 1946 års lag.

Efter samråd med departementet och radioutredningen beslöt utredningsmannen att i sitt betänkande sammanföra resultaten av båda uppdragen och att samtidigt företa en översyn även av de bestämmelser i 1946 års lag som blott indirekt berördes av dessa uppdrag.

Utredningsarbetet har hela tiden bedrivits under nära samverkan med telestyrelsen, vars kontaktman har varit byrådirektören Tage Rosenlund. Vid utarbetande av lagtext och motiv har utredningsmannen samrått med radioutredningen, som i sitt betänkande Radions och televisionens framtid i Sverige I (SOU 1965: 20) s. 285 uttalat att det råder samstämmighet mellan de båda utredningarna vad avser innehållet i den kommande radiolagen liksom om de huvudsakliga motiven för denna. Den överarbetning av lagtext och motiv som senare skett torde inte i nämnvärd grad rubba radioutredningens uttalande. Samråd om lagtext och motiv har också skett med el-lagstiftningsutredningen, 1964 års utredning om radions juridiska ansvarighet samt företrädare för Sveriges Radio.

Sedan utredningen slutförts får utredningsmannen härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag till radiolag samt i särskild skrivelse utlåtande rörande fyra framställningar om medgivande att för distribution av musik hyra ledningar i televerkets nät. Framställningarna har av Kungl. Maj:t överlämnats till utredningsmannen för att tas i övervägande under utredningen.

Uppsala den 22 juni 1965.

Svante Bergström

Särskilda förkortningar

- 1905 års lag* = 1905 års lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd
- 1907 års lag* = 1907 års lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd
- 1924 års lag* = 1924 års lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m.
- 1939 års lag* = 1939 års lag om anläggningar för radiotelegrafi eller radiotelefoni
- 1939 års kungörelse* = 1939 års kungörelse (nr 796, ändrad genom kungörelse 1961 nr 21) angående nyttjande inom svenskt territorium av radioanläggning eller radiomottagningsapparat å främmande fartyg eller luftfartyg
- 1944 års kungörelse* = 1944 års kungörelse (nr 5, ändrad genom kungörelse 1952 nr 685) med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledning
- 1946 års lag* = 1946 års lag om radioanläggningar m. m.
- 1954 års kungörelse* = 1954 års kungörelse (nr 471) med vissa bestämmelser rörande radioanläggningar
- 1958 års kungörelse* = 1958 års kungörelse (nr 231, ändrad senast genom kungörelse 1964 nr 133) angående rätt att innehava radiomottagningsapparat
- 1962 års lag* = 1962 års lag med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.
- Lagförslaget om radions juridiska ansvar* = SOU 1962:27 (Förslag till lag om ansvarighet för innehållet i rundradiosändningar m. m.)
- Radiolagen* = utredningsmannens förslag till radiolag
- Radioreglementet* = radioreglemente och tillägsreglemente för radio tillhörande internationella telekonventionen och undertecknade i Genève 1959
- Radioutredningens betänkande* = SOU 1965:20 (Radions och televisionens framtid i Sverige I)
- Överenskommelsen mellan staten och Sveriges Radio* = överenskommelsen den 15 maj 1959 mellan svenska staten och Sveriges Radio aktiebolag angående rundradions programverksamhet

Förslag till radiolag

1 §

I denna lag förstås med

radiosändning: sändning av tecken, signaler, skrift, bilder, ljud eller andra meddelanden av vad slag som helst med hjälp av elektromagnetiska vågor, vilkas frekvenser äro lägre än 3 000 gigahertz och som utbreda sig i rymden utan särskilt anordnad ledare (radiovågor);

radiosändare: anordning för radiosändning;

radiomottagare: anordning för mottagning av radiosändning (radiomottagning);

rundradiosändning: ljudradiosändning, televisionssändning eller annat slag av radiosändning som är ägnad att mottagas direkt av en större allmänhet;

trådsändning: sändning av meddelanden av vad slag som helst med hjälp av elektromagnetiska vågor som äro bundna vid särskilt anordnad ledare;

programverksamhet: verksamhet där program anordnas direkt för radio- eller trådsändning, dock att sådan verksamhet icke föreligger, om sändningen enbart innehåller, jämte angivande av namn eller källa,

antingen enkla meddelanden i form av uppgifter om tid, väderlek eller dylikt

eller inspelad musik

eller vidaresändning av program, som av annan anordnats för radio- eller trådsändning, där denne medgivit vidaresändningen;

allmän programverksamhet: programverksamhet, där programmen icke ha ett till art eller ämne begränsat innehåll;

särskild programverksamhet: programverksamhet, där programmen huvudsakligen ha ett till art eller ämne begränsat innehåll;

allmän rundradio: rundradiosändning av program som anordnats inom allmän programverksamhet;

särskild rundradio: rundradiosändning av program som anordnats inom särskild programverksamhet;

programsammanslutning: sammanslutning med uppgift att bedriva programverksamhet.

2 §

Radiosändare må här i riket eller på svenskt fartyg eller luftfartyg utom riket innehas endast av den som erhållit tillstånd av Konungen eller myndighet Konungen bestämmer.

3 §

Programverksamhet för allmän rundradio här i riket skall med ensamrätt bedrivas av den programsammanslutning Konungen efter riksdagens bemyndigande bestämmer.

4 §

Programverksamhet för särskild rundradio här i riket må bedrivas endast av programsammanslutning som erhållit tillstånd av Konungen.

Utnyttjas därvid staten tillhörig radiosändare, fördelas tillgänglig sändningstid av en sändningsnämnd i den ordning som särskilt stadgas.

5 §

Allmän programverksamhet för trådsändning, ägnad att mottagas av en större allmänhet här i riket, må bedrivas endast av den i 3 § nämnda programsammanslutningen.

Särskild programverksamhet för trådsändning, ägnad att mottagas av en större allmänhet här i riket, må bedrivas endast av programsammanslutning som erhållit tillstånd av Konungen. Vad i 4 § andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning.

På ansökan må Konungen förklara att i visst angivet fall första eller andra stycket icke är tillämpligt.

6 §

Innehar någon radiosändare utan tillstånd dömes till dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Lag samma vare om någon nyttjar radiosändare, som innehas med tillstånd enligt 2 §, i strid mot denna lag eller mot vad som föreskrivits vid meddelande av tillståndet.

Bedriver någon olovligen programverksamhet som avses i 5 § dömes till dagsböter.

Om förverkande av radiosändare som använts såsom hjälpmedel vid brott enligt första stycket skall vad som är stadgat i 36 kap. brottsbalken äga motsvarande tillämpning.

7 §

Konungen äger förordna

om avgift för innehav av radiosändare;

om innehav av radiomottagare här i riket eller å svenskt fartyg eller luftfartyg och av anordning för mottagning enbart av trådsändning enligt 5 § och om avgift härför;

om innehav av radiosändare och radiomottagare å sådana främmande fartyg, luftfartyg eller motorfordon som ankomma till riket och om avgift härför.

Denna lag träder i kraft den..... 19.... Genom denna lag upphäves lagen den 3 maj 1946 (nr 172) om radioanläggningar m. m., dock att tillstånd som meddelats med stöd av sistnämnda lag icke därigenom skall förlora sin giltighet.

Inledning

Som direktiv för utredningen har tjänat en inom kommunikationsdepartementet den 15 maj 1962 upprättad promemoria av följande lydelse:

”Radioanläggning

I lagen den 16 maj 1924 (nr 121) om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m. definierades radioanläggning på följande sätt:

Elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd, vilken ej är avsedd enbart för mottagande av utsändning från annan dylik anläggning, benämnes i denna lag radioanläggning.

Förslag till ny lagstiftning förelades 1939 års riksdag (prop. nr 55). I propositionen erinrade departementschefen om att de internationella förhållandena på förevarande område senast reglerats genom den internationella fjärrförbindelsekonventionen, avslutad i Madrid 1932, jämte därtill hörande allmänt radioreglemente och tilläggsreglemente för radio, fastställda i Kairo 1938. Bestämningen i lagförslaget av begreppet anläggning för radiotelegrafi och radiotelefoni anslöt sig till allmänna radioreglementet.

I den nya lagen den 30 november 1939 (nr 795) om anläggningar för radiotelegrafi eller radiotelefoni fick definitionen följande lydelse:

Med anläggning för radiotelegrafi eller radiotelefoni förstås i denna lag anläggning för överförande eller mottagande genom radiovågor av varje slag av tecken, signaler, skrift, bilder eller ljud. Sådan anläggning, som ej är avsedd enbart för mottagande av utsändning från annan dylik anläggning, benämnes i denna lag radioanläggning.

I den nu gällande lagen den 3 maj 1946 (nr 172) om radioanläggningar m. m. lyder definitionen på följande sätt:

Med radioanläggning förstås i denna lag sådan anläggning för överförande eller mottagande genom radiovågor av tecken, signaler, skrift, bilder eller ljud, som ej är avsedd enbart för mottagande av utsändning från annan dylik anläggning.

Någon definition av begreppet radiovågor finns icke i vare sig 1939 eller 1946 års lagar.

De av departementschefen i prop. nr 55 till 1939 års riksdag åsyftade internationella formuleringarna torde ha varit följande:

Télécommunication: Toute communication télégraphique ou téléphonique de signes, de signaux, d'écrits, d'images et de sons de toute nature, par fil, radio ou autres systèmes ou procédés de signalisation électriques ou visuels (sémaphores).

Radiocommunication: Toute télécommunication à l'aide des ondes hertziennes.

Uttrycket radiovågor förekommer endast i den svenska lagtexten. Den internationella texten rör sig med uttrycket hertziska vågor. Någon definition av begreppet hertziska vågor finns varken i internationella telekonventionen, Madrid 1932, eller internationella radioreglementet, Kairo 1938.

En ny internationell telekonvention avslutades i Atlantic City år 1947. I denna intogs en definition av begreppet hertziska vågor. Definitionen är av följande lydelse:

Ondes hertziennes: Ondes électromagnétiques dont la fréquence est comprise entre 10 kc/s et 3 000 000 Mc/s.

Samma definition finns i den i Buenos Aires år 1952 avslutade internationella telekonventionen.

Såväl internationella telekonventionen, Atlantic City 1947, som internationella telekonventionen, Buenos Aires 1952, innehåller samma definition på "Radiocommunication" som internationella telekonventionen, Madrid 1932, och internationella radioreglementet, Kairo 1938.

I internationella telekonventionen, Genève 1959, och internationella radioreglementet, Genève 1959, ändrades definitionerna. Följande definitioner antogs, av vilka den första finns i telekonventionen och den sista i radioreglementet:

Radiocommunication: Télécommunication réalisée à l'aide des ondes radio-électriques.

Ondes radioélectriques (ou ondes hertziennes): Ondes électromagnétiques dont la fréquence est inférieure à 3 000 GHz, se propageant dans l'espace sans guide artificiel.

Den internationella texten avser numera med radiovågor endast sådana elektromagnetiska vågor, som utbreder sig utan ledare i fria rymden. Den utesluter alltså ledningsbunden överföring. Enligt telestyrelsens mening bör 1946 års lag tolkas på samma sätt.

I skrivelse den 22 juli 1959 med förslag till lagstiftning om radiostörningar m. m. framhåller styrelsen att en motsatt tolkning skulle innebära att icke endast anläggningar för högfrekvenstelefoner utan även exempelvis anläggningar för s. k. specialtelevision på kabel för industriella och andra ändamål skulle kräva tillstånd i likhet med anläggningar för trådlös överföring. Detta skulle i sin tur medföra att man finge administrera ett tids- och kostnadskrävande tillståndsväsende, som icke synes vara av behovet påkallat. Det skulle också strida mot den praxis, som så småningom efter tillkomsten av 1939 års lag utbildat sig. Styrelsen föreslår därför att 1946 års lag kompletteras med en definition av begreppet radiovågor som anslu-

ter till Genèvedefinitionen samt att lagtexten dessutom förtydligas på ett par punkter.

Enligt styrelsens förslag skulle lagrummet få följande lydelse:

Med radioanläggning förstås i denna lag sådan anläggning för överförande genom radiovågor av tecken, signaler, skrift, bilder, ljud eller andra meddelanden av varje slag, som ej är avsedd enbart för mottagande av utsändning från annan dylik anläggning.

Med radiovågor förstås i denna lag elektromagnetiska vågor, vilkas frekvenser ligga mellan 10 kilohertz och 3 000 000 megahertz och som utbreda sig utan särskilt anordnade ledare i fria rymden.

Styrelsens skrivelse har överlämnats till utredningen rörande lagstiftningen om elektriska anläggningar m. m. (El-lagstiftningsutredningen). Denna utredning har icke i uppdrag att undersöka de spörsmål rörande radioanläggningar, som här diskuterats. Det är emellertid möjligt att El-lagstiftningsutredningen kommer att från sina utgångspunkter pröva definitionen av begreppet radioanläggning.

Av det anförda framgår att 1939 års lag var så formulerad att den omfattade såväl ledningsbunden som icke ledningsbunden överföring. Att detta också var avsikten framgår bl. a. av den skrivelse den 15 september 1939 till Kungl. Maj:t från telestyrelsen, som låg till grund för 1939 års lagstiftning. Såsom styrelsen framhåller har emellertid tolkningen av 1946 års lag, som i förevarande hänseende överensstämmer med 1939 års lag, kommit att förskjutas i riktning mot den definition av begreppet radioanläggning, som införts i Genèvekonventionen. Denna tolkning har dock icke sanktionerats av Kungl. Maj:t. Den har över huvud taget icke varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Ett ställningstagande från statsmakternas sida är emellertid ofrånkomligt.

Innan så sker måste konsekvenserna av den ena eller andra definitionen av begreppet radioanläggning klarläggas. Av särskild betydelse är detta för rundradioverksamheten.

Rundradioverksamhet

De internationella telekonventionerna innehåller definitioner av begreppet Service de radiodiffusion. I internationella telekonventionen, Atlantic City 1947, är definitionen av följande lydelse:

Service de radiodiffusion: Un service de radiocommunication effectuant des émissions destinées à être reçues directement par le public général.

Ce service peut comprendre soit des émissions sonores, soit des émissions de télévision, de fac-similé ou d'autres genres d'émissions.

I internationella telekonventionen, Genève 1959, har definitionen följande lydelse:

Service de radiodiffusion: Service de radiocommunication dont les émissions sont destinées à être reçues directement par le public en général. Ce service peut comprendre des émissions sonores, des émissions de télévision ou d'autres genres d'émissions.

Någon i författning intagen svensk definition av begreppet rundradioverksamhet finns icke. I prop. nr 171 till 1962 års riksdag med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m. har departementschefen i kommentarerna till 1 § lagen uttalat att med rundradiosändning förstås radiosändning, som är avsedd att direkt mottagas av allmänheten.

I överenskommelsen den 15 maj 1959 mellan svenska staten och Sveriges Radio förklaras att Sveriges Radio skall ha hand om rundradios programverksamhet, varmed förstås produktion av program för ljudradio och television. Överenskommelsen innehåller därefter den föreskriften att rundradioverksamheten i övrigt, omfattande distribution av programmen, avstörningsverksamhet samt uppbörd av de avgifter, som innehavare av mottagningsapparater ha att erlægga, skall handhas av televerket.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 februari 1954 anmälde telestyrelsen att till styrelsen inkommit ett flertal framställningar om förhyrande av förbindelser i televerkets ledningsnät för olika överföringsändamål. Styrelsen, som ansåg att villkoren för en dylik upplåtelse borde preciseras, anhöll att Kungl. Maj:t måtte dels bekräfta, att dåvarande överenskommelsen mellan Kungl. Maj:t och Aktiebolaget Radiotjänst den 14 juni 1947 angående rundradios programverksamhet icke lade hinder i vägen för anordnande av överföring av tal, musik etc. över televerkets ledningsnät till vissa bestämda mottagningsplatser, dels ock fastställa riktlinjer för upplåtelse av sändningstid på rundradionätet åt utomstående samt villkor för meddelande av tillstånd att inneha och nyttja radioanläggning med utnyttjande av tillgängliga våglängder inom rundradios våglängdsband.

Genom beslut den 4 juni 1954 fann Kungl. Maj:t telestyrelsens framställning icke föranleda annan åtgärd än att Kungl. Maj:t förordnade, att kungörelsen den 5 december 1947 (nr 888) med vissa bestämmelser rörande radioanläggningar skulle ersättas med en ny kungörelse (SFS 1954: 471).

Frågan om principerna för upplåtelse av förbindelser i televerkets ledningsnät för överföring av tal, musik etc. fick emellertid därmed icke sin lösning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 maj 1955 hemställde Stockholms stads fattigvårdsnämnd om tillstånd att för stadens vård-, försörjnings- och ålderdomshem anordna lokal radioverksamhet. Programproduktionen skulle förläggas till någon central plats i Stockholm, från vilken programmet skulle distribueras via särskilda från televerket förhyrda telefonledningar.

I yttrande över framställningen den 8 september 1955 anförde Radiotjänst bl. a. att verksamheten enligt Radiotjänsts uppfattning var att be-

trakta som rundradioverksamhet. Ett bifall till framställningen skulle innebära att ett nytt programproducerande företag inom rundradion skapades. Detta i sin tur skulle innebära ett avsteg från den princip, som statsmakterna gått in för, nämligen att rundradions programverksamhet skulle handhavas av ett enda programföretag. Radiotjänst avstyrkte därför framställningen.

Telestyrelsen anförde i yttrande den 12 juli 1956 bl. a. att styrelsen för sin del icke fann arrangemanget vara en rundradioverksamhet, vilken skulle inkräkta på Radiotjänsts ensamrätt. Möjligen kunde det betraktas som ett gränsfall. Men även om det skulle anses som rundradioverksamhet, hade styrelsen svårt att se att denna i avsedd form skulle kunna ha någon menlig inverkan på de intressen, som Radiotjänst hade att företräda. Med hänsyn härtill, till det behjärtansvärda ändamålet samt till att televerket kunde tillhandahålla erforderliga förbindelser m. m. för distributionen, tillstyrkte styrelsen framställningen.

Genom beslut den 8 mars 1957 fann Kungl. Maj:t gott medgiva, att telestyrelsen fick på villkor, som styrelsen ägde bestämma, till Stockholms stads socialnämnd upplåta förbindelser i televerkets ledningsnät för distribution av lokala radioprogram mellan stadens vård-, försörjnings- och ålderdomshem.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 juni 1959 hemställde Filadelfiaförsamlingen i Stockholm om tillstånd att sända gudstjänster per telefon till sitt ålderdomshem, Odengatan 91 i Stockholm, samt till sådana medlemmar av församlingen, som på grund av ålder eller sjukdom icke kunde bevista församlingens gudstjänster.

I utlåtande den 19 augusti 1959 tillstyrkte telestyrelsen framställningen. Då styrelsen ansåg att det var önskvärt att ett tillstånd gavs en sådan generell avfattning, att beslutet blev tillämpligt även för andra liknande fall, hemställde styrelsen att Kungl. Maj:t måtte medgiva styrelsen att på villkor, som styrelsen ägde bestämma, upplåta förbindelser i televerkets ledningsnät för överföring av gudstjänst från kyrka eller motsvarande lokal till sjukhus, vårdanstalt, ålderdomshem eller därmed jämförlig inrättning ävensom till enskild person.

Sveriges Radio, som beretts tillfälle att avgiva yttrande i ärendet, fann i skrivelse den 27 augusti 1959, att Filadelfiaförsamlingens framställning borde bifallas. Bolaget ansåg emellertid, i motsats till telestyrelsen, att det inte var önskvärt att ett tillstånd skulle givas en sådan generell avfattning, att beslutet blev tillämpligt även för andra liknande fall. Intill dess att frågan om principerna för upplåtelse av televerkets ledningsnät för överföring av tal, musik etc. fått sin generella lösning, borde framställningar av ifrågavarande slag prövas från fall till fall av Kungl. Maj:t.

Genom beslut den 4 september 1959 fann Kungl. Maj:t vad i ärendet förekommit icke föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att Kungl. Maj:t

medgav, att telestyrelsen fick på villkor, som styrelsen ägde bestämma, till Filadelfiaförsamlingen i Stockholm upplåta förbindelser i televerkets ledningsnät för överföring av gudstjänster till församlingens ålderdomshem vid Odengatan 91 i Stockholm samt till sådana medlemmar av församlingen, som på grund av ålder eller sjukdom icke kunde bevista församlingens gudstjänster.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 januari 1962 hemställde Informations TV AB i Malmö, att Kungl. Maj:t måtte berättiga Sveriges Radio AB och telestyrelsen att den 2 februari 1962 medverka vid en televisionsöverföring från Göteborg till Malmö av boxningsmatchen mellan Ingemar Johansson och Joe Bygraves.

I utlåtande över framställningen den 18 januari 1962 anförde telestyrelsen att den i televisionens distributionsnät ingående radiolänklinjen Göteborg—Malmö innehöll två bildkanaler, varav den ena normalt användes för televisionsprogrammets överföring, medan den andra utgjorde reserv och dessutom användes för tillfälliga överföringar vid sidan av det ordinarie televisionsprogrammet. Därest Kungl. Maj:t lämnade styrelsen medgivande och under förutsättning av att reservkanalen ej erfordrades för televisionens egna ändamål, skulle styrelsen kunna hyra ut densamma till Informations TV AB för avsett ändamål.

Sveriges Radio ifrågasatte i yttrande den 19 januari 1962 om den av Informations TV AB planerade verksamheten ej var att betrakta som rundradio och därför föll inom den verksamhet som regleras genom avtalet mellan svenska staten och Sveriges Radio av den 15 maj 1959. Bolaget ansåg att det rörde sig om ett principiellt problem och att ett bifall skulle innebära att ett prejudikat skapades, som kunde få långtgående konsekvenser för programföretaget genom att dess rätt att disponera distributionsnätet skulle inskränkas eller försvåras. Denna fråga borde därför bli föremål för en noggrann utredning med sikte på att principer skapades som skulle följas framdeles vid bedömningen av likartade problem. Sveriges Radio avstyrkte bifall till framställningen.

Genom beslut den 26 januari 1962 fann Kungl. Maj:t icke skäl bifalla framställningen.

Hos Kungl. Maj:t har Grammofonleverantörernas förening i Stockholm i skrivelse den 28 september 1961 hemställt om medgivande att hyra förbindelser i televerkets ledningsnät för överföring av grammofonmusik till vissa abonnenter.

Telestyrelsen har i utlåtande den 16 februari 1962 över framställningen anført följande:

Framställningen från Grammofonleverantörernas förening avser en distribution av grammofonmusik till butiker, restauranger, sjukhus, skolor, hotell eller olika arbetsplatser över televerkets ledningsnät. Liknande verksamhet har sedan länge bedrivits på vissa håll utomlands. Arrangemanget behöver icke befaras orsaka

några som helst olägenheter för distributionen av Sveriges Radios ljudradio- och televisionsprogram. Några tekniska eller trafikala hinder mot att förbindelser i televerkets nät hyres ut för ändamålet finnes ej, varför styrelsen från sin synpunkt kan tillstyrka framställningen.

Emellertid torde projektet, ehuru det gäller överföring av enbart ljud, från Sveriges Radios synpunkt kunna anses vara jämförbart med den av Informations TV AB avsedda televisionsöverföringen. Sveriges Radio ifrågasatte om denna icke föll inom den verksamhet, som regleras genom avtalet mellan svenska staten och Sveriges Radio den 15 maj 1959 angående rundradions programverksamhet. Sveriges Radio ansåg att saken berörde ett principiellt problem, som borde bli föremål för en utredning med sikte på att skapa principer för en bedömning av likartade fall.

Telestyrelsen instämmer i Sveriges Radios uttalande om behovet av en utredning. Man torde få räkna med ett fortsatt och måhända ökat intresse för att hyra förbindelser i televerkets nät exempelvis för ändamål likartade med de av Informations TV AB och Grammofonleverantörernas förening avsedda; vissa underhandsförfrågningar tyda härpå. Det är därför synnerligen önskvärt att frågan utredes och att generella riktlinjer fastställas för upplåtelse av förbindelser i televerkets nät för sådana speciella överföringar varom här är fråga.

Av det anförda framgår att behov föreligger av att riktlinjer fastställas, efter vilka upplåtelse skall ske av såväl televerkets ledningsnät som rundradionätet för verksamhet som är att betrakta som rundradioverksamhet eller med sådan verksamhet jämförlig. De avgöranden som träffats av Kungl. Maj:t och de framställningar som föreligger eller enligt förfrågningar hos telestyrelsen är att vänta visar med all tydlighet att frågan om riktlinjer för upplåtelsen av televerkets ledningsnät och rundradionätet rymmer så många problem — med hänsyn till överenskommelsen mellan svenska staten och Sveriges Radio av delvis rättslig karaktär — att det icke är möjligt att komma fram till ett slutligt ställningstagande utan att detta föregåtts av en grundlig utredning av dessa problem.

Utredningen bör i så måtto vara förutsättningslös, att de beslut om upplåtelse av televerkets ledningsnät som fattats av Kungl. Maj:t icke får anses prejudicerande för riktlinjernas utformning.

Vid utredningen bör undersökas lämpligheten av författningsföreskrifter i ämnet. Om så befinnes vara fallet, bör förslag till sådana föreskrifter utarbetas. Av intresse härvid är om internationella telekonventionens definitioner kan utnyttjas.

Sammanfattning

Det behov av utredning, som avsikten med denna promemoria varit att i någon mån klarlägga, berör såväl gällande lagstiftning om radioanläggningar som vissa för rundradioverksamheten betydelsefulla rättsliga och andra problem. Med hänsyn till utredningens karaktär synes det lämpligt att den verkställs av en inom kommunikationsdepartementet särskilt tillkallad

utredningsman med erforderlig juridisk kompetens och kännedom om internationella förhållanden på förevarande område.

Utredningsmannen bör samråda med El-lagstiftningsutredningen.”

En naturlig utgångspunkt för utredningen har varit att anpassa den svenska lagstiftningen till den internationella telekonventionen och dess radioreglemente. Härav följer att man i fråga om terminologi och rättslig reglering måste göra en klar skillnad mellan trådlösa sändningar, *radiosändningar*, och trådbundna sändningar, *trådsändningar*. Detta fordrar en revision av 1946 års lag om radioanläggningar, i det följande kallad *1946 års lag*.

En sändning, vare sig den är trådlös eller trådbunden, kan sägas ha två sidor: å ena sidan ett innehåll, å andra sidan en befordran eller distribution av innehållet till en eller flera adressater. 1946 års lag tar i huvudsak sikte blott på distributionssidan; den innefattar t. ex. inga regler om rundradions programverksamhet. Denna har hittills bedrivits med ensamrätt av Sveriges Radio, men 1960 års radioutredning har i sitt betänkande I (SOU 1965:20) framlagt förslag om en form av rundradio vid sidan av den hittillsvarande, kallad *särskild rundradio*, där bl. a. folkrörelser och andra organisationer skall få möjlighet att utnyttja rundradion i sin verksamhet. Den nya formen bör få en rättslig grundval i en författning av allmän karaktär. Även om den huvudsakligen berör innehållssidan har den dock samtidigt så nära samband med distributionssidan att den rättsliga regleringen av båda sidorna bör ske i en och samma lag. Har man lagfäst den *särskilda* rundradion, kan man inte med tystnad förbigå den hittillsvarande formen av rundradio, av radioutredningen kallad *allmän* rundradio; även denna form bör lagfästas i samma lag. En avsevärd utvidgning av 1946 års lag är tydligen erforderlig.

En revision av 1946 års lag enligt de nu skisserade riktlinjerna nödvändiggör en omarbetning av stora partier av lagtexten i 1946 års lag; en av revisionen betingad omläggning av den grundläggande terminologin kräver ingrepp i varje paragraf. Med hänsyn härtill har det visat sig ändamålsenligt att samtidigt överse de partier av lagen som blott indirekt berörs av utredningsmannens uppdrag.

Resultatet av utredningen har blivit en så genomgripande revision av 1946 års lag att utredningsmannen funnit sig föranlåten att framlägga förslag om en helt ny lag, kallad *radiolagen*. För enkelhetens skull används i det följande ”radiolagen” som benämning på det av utredningsmannen framlagda lagförslaget.

En lag av denna typ kommer naturligen att fungera som en ”ramlag” på området för radio- och trådsändningar. De begreppsbestämningar som givits i radiolagen bör därför i stor utsträckning kunna utnyttjas av andra författningar och föreskrifter på området, såsom 1962 års lag med förbud

i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m. ("1962 års lag"), de kommande lagarna om skydd mot störning av radiotrafik och om radios juridiska ansvarighet och olika föreskrifter om rundradions programverksamhet. En ny radiolag föranleder en omarbetning av samtliga författningsföreskrifter som utfärdats med stöd av 1946 års lag, nämligen 1954 års kungörelse (nr 471) med vissa bestämmelser rörande radioanläggningar ("1954 års kungörelse"), 1939 års kungörelse (nr 796, ändrad genom kungörelse 1961 nr 21) angående nyttjande inom svenskt territorium av radioanläggning eller radiomottagningsapparat å främmande fartyg eller luftfartyg ("1939 års kungörelse") samt 1958 års kungörelse (nr 231, ändrad senast genom kungörelse 1964 nr 133) angående rätt att innehava radiomottagningsapparat ("1958 års kungörelse"). Utredningsmannen har inte ansett det praktiskt att redan nu utarbeta förslag om ändrade tillämpningsföreskrifter. Detta torde böra ske först sedan större klarhet nåtts om radiolagens slutgiltiga innehåll.

Utredningen om radiolagen har bedrivits i nära samarbete med radioutredningen och föreliggande betänkande kan i själva verket i väsentlig utsträckning betecknas som en utbruten juridiskt-teknisk del av radioutredningens betänkande, låt vara att det lägger huvudvikten vid frågor som är perifera för radioutredningen. Uppenbart är emellertid att radiolagen inte kan bygga på andra allmänna grunder än radioutredningens betänkande och att det ligger utanför ramen för utredningsmannens uppdrag att ta självständig ställning till frågor sådana som om allmän rundradio bör bedrivas med ensamrätt av Sveriges Radio eller om kommersiell reklam bör vara förbjuden i rundradio.

Den följande framställningen har två huvudavdelningar: allmän motivering och speciell motivering. I den allmänna motiveringen behandlas utredningens huvudfrågor under tre rubriker: radiosändningar i allmänhet, rundradiosändningar och trådsändningar. I den speciella motiveringen upptas vissa frågor av mindre principiell vikt i anslutning till de särskilda paragraferna. Radiolagen är disponerad så att 1 § innefattar grundläggande begreppsbestämningar, 2 § behandlar radiosändningar i allmänhet, 3 § allmän rundradio, 4 § särskild rundradio, 5 § trådsändningar och 6 § sanktioner mot överträdelse av radiolagen; 7 § bemyndigar Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser för vissa fall.

Allmän motivering

I

Radiosändningar i allmänhet

Gällande ordning

1946 års lag inleds med bestämning av två begrepp: *radioanläggning* och *radiomottagningsapparat*.

Med radioanläggning förstås enligt 1 § första stycket "sådan anläggning för överförande eller mottagande genom radiovågor av tecken, signaler, skrift, bilder eller ljud, som ej är avsedd enbart för mottagande av utsändning från annan dylik anläggning". En radioanläggning kan alltså vara enbart en sändare eller också en anläggning som består av både sändare och mottagare. Med radiomottagningsapparat förstås enligt 1 § andra stycket "anläggning eller annan anordning, avsedd enbart för mottagande av utsändning från radioanläggning".

Begreppet "radiovågor" är inte närmare bestämt i lagtexten. Såsom framgår av departementspromemorian avsågs med radiovågor, när detta uttryck introducerades i 1939 års lag om anläggningar för radiotelegrafi eller radiotelefoni ("1939 års lag"), såväl vågor som utbredde sig genom rymden som vågor som utbredde sig med hjälp av ledning. Någon ändring på denna punkt var inte avsedd vid antagandet av 1946 års lag. När radiovågor används för ledningsbunden överföring talar man om högfrekvent sändning till skillnad från lågfrekvent (såsom vid vanliga lokala telefonförbindelser).

2 § innehåller bestämmelser om tillstånd för radioanläggning. Det fordras tillstånd av Konungen, eller, efter Konungens bemyndigande av telestyrelsen, "för rätt att här i riket eller å svenskt fartyg eller svenskt luftfartyg utom riket innehava eller nyttja radioanläggning".

Regler om innehav eller nyttjande av radioanläggning utanför det i 2 § angivna området meddelas dels i 1939 års kungörelse, som innehåller bestämmelser om nyttjande inom svenskt territorium av radioanläggning å främmande fartyg eller luftfartyg, dels i 1962 års lag, som förbjuder innehav och nyttjande av radioanläggning för rundradiosändning på öppna havet eller i luftrummet däröver.

Inom det i 2 § angivna området fordras med visst undantag tillstånd redan för *innehavet* av varje radioanläggning, oavsett om denna nyttjas

eller inte och oavsett om sändningarna är avsedda för en begränsad krets eller för en större allmänhet (rundradiosändningar).

Det undantag från tillståndstvånget enligt 2 § som antytts avser statens egna sändare. I de tre första föregångarna till 1946 års lag, 1905, 1907 och 1924 års lagar om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd ("1905, 1907 resp. 1924 års lag") undantogs anläggning för kronans räkning genom uttryckligt stadgande från lagen. I 1939 års lag, den närmaste föregångaren till 1946 års lag, utgick detta stadgande på hemställan av lagrådet, som fann att det även utan uttryckligt stadgande var uppenbart att lagen inte kunde avse anläggningar för kronans räkning (prop. 1939: 55 s. 11). Vissa bestämmelser om samråd mellan statlig myndighet, som avser att utföra en radioanläggning, och telestyrelsen innefattas emellertid i 1 och 2 §§ 1954 års kungörelse. Det kan anmärkas att kommunal myndighet måste söka tillstånd. Sålunda fordrades tillstånd för innehav av radioanläggning för polisändamål, när anläggningen skulle användas av kommunala polisorgan. Efter polisväsendets förstatligande fordras däremot inte längre sådant tillstånd.

I 3 § 1954 års kungörelse uppräknas de fall då telestyrelsen erhållit be- myndigande att meddela tillstånd: 1) radioanläggning för rörlig radiotrafik, 2) radioanläggning för radiolokaliseringstrafik, 3) radioanläggning för fast radiotrafik avseende överföring av tjänstemeddelanden i tillståndshavarens verksamhet, 4) radioanläggning för tekniska och vetenskapliga ändamål, innefattande utveckling, tillverkning, provning och demonstration av radioanläggningar, 5) radioanläggning för programproduktion för aktiebolaget Radiotjänst, 6) amatörradioanläggning, 7) radioanläggning för fjärrkontroll av modellflygplan, modellbilar, modellbåtar o. d. samt 8) radioanläggning för tillfälligt ändamål. Uppräkningen torde vara avsedd att ge till resultat att det tillkommer Kungl. Maj:t att meddela tillstånd till innehav av radioanläggning för rundradiosändning och telestyrelsen att meddela tillstånd i övriga fall.

Lagen innehåller inga bestämmelser beträffande frågan, om tillstånd skall meddelas eller vägras. Frågan regleras till stor del genom praxis.

Till en början är det klart att tillstånd i princip inte meddelas för anläggning som är avsedd för rundradiosändning. En sådan anläggning kan nämligen komma att strida mot överenskommelsen mellan svenska staten och Sveriges Radio angående rundradios programverksamhet av den 15 maj 1959. Enligt 2 § överenskommelsen tillförsäkras bolaget "ensamrätt att bestämma vilka rundradioprogram som skola utsändas över svenska sändare, samt att inom landet producera rundradioprogram för utsändning över svenska sändare". Bestämningen av rundradiobegreppet och därmed omfattningen av Sveriges Radios ensamrätt är således indirekt av stor betydelse för tillämpningen av 1946 års lag.

Vidare medför knappheten på frekvensutrymme att man noga måste tillse

att man disponerar tillgängligt utrymme på ett ändamålsenligt sätt. En princip som tillämpas är sålunda att tillstånd inte meddelas när radiosändare skall användas för sådana kommunikationsändamål som utan olägenhet kan tillgodoses genom trådförbindelser, om inte särskilda skäl föreligger.

De principer som tillämpas i fråga om meddelande av tillstånd till innehav av radioanläggning för olika ändamål är vägledande även för frågan om ansökningar från enskilda om att få disponera televerkets egna radioanläggningar för samma ändamål; givetvis inverkar även företagsekonomiska synpunkter från telestyrelsens och ytterst statens sida. Det torde exempelvis vara klart att vissa anläggningar, vilka har finansierats med licensmedel, i första hand skall stå till rundradions förfogande.

I övrigt kan hänvisas till följande tabell över antalet tillstånd att inneha och nyttja radioanläggningar den 1 januari 1965:

för polisändamål	228 (tillstånd ej erforderligt i fortsättningen)
„ brandkårer	208
„ kraftdistribution (rörlig trafik) ..	78
„ kraftdistribution (fast trafik) ..	26
„ taxiföretag	186
„ transportdirigering	853
	<hr/>
„ luftfartyg	263
„ markstationer	33
„ maritim trafik	35
„ personsökning	160
„ privatradio	4 422
„ utveckling, tillverkning och provning av radioanläggningar	60
„ skorstensundersökningar	53
„ amatörradioanläggningar	2 877
„ fjärrkontroll av modeller (27 megah.)	4 183
„ „ övrigt (27 megahertz) ..	231
	<hr/>
	Summa: 13 896

I 3 § första stycket 1946 års lag upptas vissa föreskrifter om vad tillstånden skall innehålla. Tillstånd må endast meddelas på viss tid. De kan alltså inte meddelas tills vidare utan tidsbegränsning. Vanligt är att de meddelas tills vidare, dock högst för viss tid, t. ex. tre år. Vidare skall vid tillståndsmeddelande föreskrivas "under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor i övrigt radioanläggning må innehavas och nyttjas". Vad som föreskrivs är främst vilka tekniska fordringar som apparaturen skall uppfylla och vilka regler som gäller vid anläggningens utnyttjande för radiotrafik.

3 § andra stycket bemyndigar Kungl. Maj:t att förordna om avgift för innehav av radioanläggning. För närvarande utgår endast avgift för innehav av amatörradioanläggning, varmed enligt 4 § 1954 års kungörelse förstås anläggning "vilken användes av någon, som ägnar sig åt studiet av radiotekniken av enbart personligt intresse och utan vinningssyfte". Avgif-

ten utgör tjugo kronor om året och tillfaller televerket. Telestyrelsen föreslog 1955 att avgiftsplikt skulle införas även för innehav av andra radioanläggningar än amatörradioanläggningar men detta förslag föranledde inte någon åtgärd av Kungl. Maj:t.

4 § innehåller straff- och förverkandebestämmelser. Den som innehar eller nyttjar radioanläggning utan tillstånd eller i strid mot föreskrift som meddelats enligt 3 § straffes med dagsböter eller fängelse. Vid fällande dom skall anläggningen i regel vara förverkad. Sådan påföljd skall dock inte inträda i tre fall: 1) om förseelsen skett av förbiseende, 2) om förseelsen skett under omständigheter som eljest är mildrande, 3) om förseelsen begåtts av annan än anläggningens innehavare och denne ej låtit något komma sig till last i avseende å förseelsen. Enligt 5 § tillfaller böterna och förverkad egendom kronan.

Om innehav av radiomottagningsapparat och avgift för dylikt innehav gäller enligt 6 och 7 §§ vad Konungen förordnar. Bestämmelserna härom, som återfinns i 1958 och 1939 års kungörelser, är omfattande och av speciell natur och lämpar sig därför inte att närmare behandlas i detta betänkande.

Radiolagen

Enligt utredningsmannens förslag har 1 §, som innehåller grundläggande begreppsbestämningar, blivit föremål för omfattande ändringar och tillägg.

Utgångspunkten för denna revision är den bristande överensstämmelsen mellan 1946 års lag och det till den internationella telekonventionen, Genève 1959, hörande radioreglementet, som har antagits av Sverige och trätt i kraft här den 1 maj 1961. 1946 års lag bygger på en bestämning av begreppet radiovågor som inkluderar såväl trådlös som trådbunden överföring. I radioreglementet avses med radiovågor endast trådlös överföring. Det synes naturligt att den svenska lagtexten ansluts till radioreglementets text. 1 § radiolagen innefattar därför en definition av radiovågor såsom sådana "elektromagnetiska vågor, vilkas frekvenser äro lägre än 3000 gigahertz och som utbreda sig i rymden utan särskilt anordnad ledare". (1 gigahertz GHz = en miljard svängningar per sekund.) Att ledaren skall vara "särskilt anordnad" avser att utesluta det fall att marken tjänstgör som ledare. Genom den företagna inskränkningen av begreppet radiovågor kommer allt som hänför sig till "radio" att i princip avse blott *trådlös* överföring. De trådanläggningar som enligt 1946 års lag utgör radioanläggningar — och som inte regleras internationellt genom radioreglementet — kommer att falla utanför begreppet radioanläggning. Det blir i stället i viss utsträckning föremål för särskild reglering i lagen såsom framgår av avdelning III.

Begreppet radioanläggning i 1946 års lag är även från en annan synpunkt i behov av reglering. Den naturliga betydelsen av radioanläggning är

”station” enligt radioreglementet, dvs. sändare eller mottagare eller kombination av sändare och mottagare. Det finns intet bärande skäl för att en radioanläggning, såsom fallet är enligt 1946 års lag, skall innefatta blott sändare eller kombination av sändare och mottagare. Utredningsmannen utgår från att radioanläggning skall ha den först nämnda innebörden, men det har inte varit nödvändigt att i lagen inta en definition av radioanläggning; det har varit tillräckligt att definiera de båda grundläggande formerna av radioanläggning, ”radiosändare” och ”radiomottagare” (en kortare form för det nuvarande uttrycket ”radiomottagningsapparat”). Det torde visserligen vara lämpligt att undanta mottagaren i vissa kombinerade anläggningar från de bestämmelser som eljest gäller för radiomottagare, men detta kan ske i den kungörelse (för närvarande 1958 års kungörelse) som reglerar innehav av radiomottagare.

Begreppsbestämningarna i 1 §, som med hänsyn till radiolagens omfattande innehåll är betydligt flera än i 1946 års lag, inleds med en bestämning av begreppet ”radiosändning”. Härigenom erhåller man bl. a. symmetri med två andra huvudbegrepp i lagen, trådsändning och rundradiosändning. Sändningar som regleras av lagen indelas först i radiosändningar och trådsändningar. Bland radiosändningarna finns sedan en särskild kategori, rundradiosändningar, som har grundläggande betydelse för de bestämmelser i lagen som hänför sig till sändningarnas innehållssida. Begreppet radiosändning har definierats i anslutning till vissa definitioner i radioreglementet, nämligen — enligt den franska texten — ”télécommunication”, ”radiocommunication” och ”ondes radioélectriques (ou ondes hertziennes)”.

De följande bestämmelserna av ”radiosändare” och ”radiomottagare” (jämte ”radiomottagning”) är, sedan ”radiosändning” bestämts, ganska självklara, men för att undanröja all oklarhet om att de endast hänför sig till trådlös överföring har de dock upptagits i lagen, särskilt som tillståndsgivningen till en väsentlig del är anknuten till innehav av radiosändare och radiomottagare. Radiosändning och radiomottagning brukar sammanfattas under benämningen ”radiotrafik”. Då denna term inte är behövlig för radiolagen har någon bestämning av radiotrafik inte upptagits i lagen.

Bestämmelserna i 2 § 1946 års lag om när tillstånd krävs för radiosändare har inte undergått några sakliga ändringar. Sålunda innefattas staten tillhöriga sändare inte heller under radiolagen; staten skall rimligen inte ge sig själv tillstånd enligt denna lag. Radioutredningen har framkastat att universitet skulle kunna tänkas driva sina egna radiosändare. I egenskap av statliga anläggningar kräver sådana sändare inte tillstånd enligt radiolagen.

Under utredningens gång har fråga uppkommit, om man för att förenkla det administrativa förfarandet skulle kunna från tillståndstvång undanta vissa radiosändare med ytterst ringa effekt, där sändningen blott kan uppfattas på några tiotal meters avstånd. Det har dock visat sig mycket svårt att i en lag, som inte ägnar sig för upprepade och snabba ändringar, ge en håll-

bar definition av de sändare som skall undantas. Det är emellertid inte avsett att lagen skall lägga hinder i vägen för en sådan ordning där telestyrelsen utfärdar bestämmelser om generellt tillstånd tills vidare för vissa angivna typer av sändare. Dessa bestämmelser kan sedan, om så visar sig erforderligt, utan större omgång omarbetas.

En nyhet är att tillståndsgivningen kan av Kungl. Maj:t delegeras inte blott till telestyrelsen utan även till annan myndighet. Såsom förut kommer väl huvudsakligen blott delegation till telestyrelsen i fråga, men i vissa fall kan det tänkas föreligga behov av att vissa föreskrifter i samband med tillståndet, t. ex. beträffande skydd mot störningar, kan utfärdas av annan myndighet.

Huruvida tillstånd skall meddelas eller vägras får bedömas efter samma principer som hittills. Detsamma gäller användningen för enskildas räkning av statens egna sändare.

Bestämmelserna i 3 § första stycket 1946 års lag om vad tillstånden skall innehålla har ingen motsvarighet i radiolagen. Orsakerna härtill är huvudsakligen av formell art och redovisas i den speciella motiveringen till 2 §. Blott på en punkt föreligger en sakligt betydelsefull ändring: kravet på att tillstånd skall meddelas för viss tid har utgått. Med hänsyn till det stora antalet tillstånd som utfärdas torde det innebära en administrativ lättnad att inte obligatoriskt kräva en omprövning av alla tillstånd efter ett visst antal år, även där något rimligt skäl för omprövning inte föreligger. Det torde i flertalet fall vara tillräckligt med att tillstånden meddelas tills vidare och att de därför kan omprövas när skäl föreligger. Att tillstånden bör meddelas tills vidare och inte för all framtid är så uppenbart att det inte torde behöva särskilt anges i lagen. Om så skulle befinnas påkallat kan en föreskrift härom upptas i den kungörelse som skall ersätta 1954 års kungörelse.

Bestämmelsen i 3 § andra stycket om Konungens rätt att förordna om avgift för innehav av radiosändare har utan någon förändring överflyttats till 7 §.

Reglerna om straff och förverkande upptas i 6 § och har undergått vissa förändringar som redovisas i den speciella motiveringen.

II

Rundradiosändningar

Gällande ordning

Rundradiosändningar utgör en kategori av radiosändningar som utmärks av att vara ägnade att nå en särskilt stor krets, "en större allmänhet". Härigenom får sändningarnas innehållssida en särskild betydelse och är föremål för en reglering som inte gäller för andra radiosändningar.

Såsom förut anmärkts meddelar Kungl. Maj:t i princip inte något tillstånd för innehav av radiosändare vars verksamhet kan komma att stå i strid med överenskommelsen mellan svenska staten och Sveriges Radio angående rundradios *programverksamhet*. I själva verket har staten i princip etablerat en faktisk ensamrätt att inneha sändare för rundradiosändningar. I kraft av sin ensamrätt kan staten också bestämma hur programverksamheten för rundradion skall bedrivas. Genom ett privaträttsligt avtal har den uppdragit åt ett i privaträttslig ordning organiserat bolag, Sveriges Radio AB, att med ensamrätt handha rundradios programverksamhet. Varken statens genom telestyrelsen utövade ensamrätt att inneha rundradiosändare eller Sveriges Radios ensamrätt till rundradios programverksamhet är sålunda lagfästa. De kan sägas ytterst vila på riksdagsbeslut om att denna ordning skall upprätthållas.

Det är svårt att finna någon närmare bestämning av de båda grundläggande begreppen "rundradiosändning" och "programverksamhet".

"Rundradiosändning" förekommer inte i 1946 års lag men väl i 1962 års lag, ehuru utan någon närmare bestämning. Såsom förut anmärkts är begreppet i viss mån indirekt bestämt genom delegationsregeln i 1954 års kungörelse, men denna bestämning är ytterligt vag. Under sådana förhållanden torde man närmast ha att gå till radioreglementet, enligt vilket rundradiosändningar kan bestämmas såsom radiosändningar som är ägnade att mottas direkt av en större allmänhet. Tillämpningen av denna definition har inte i praktiken lett till några nämnvärda svårigheter för radiosändningarnas del. Svårigheter har däremot uppkommit när man sökt tillämpa ett motsvarande begrepp på området för trådsändningar. Problemet har framförallt varit att bestämma vad som utgör en större allmänhet.

"Programverksamhet" förekommer i överenskommelsen mellan staten och Sveriges Radio men är inte där föremål för någon närmare bestämning. Begreppets innebörd torde få fastställas med ledning av allmänt språkbruk och praxis. Inte heller här har några problem uppkommit för radiosändningarnas del. Praktiskt taget alla rundradiosändningar som anordnats har innehållit produkter av Sveriges Radios programverksamhet. Däremot har även här svårigheter uppkommit när man sökt tillämpa begreppet på området för trådsändningar.

Radiolagen

Genom att radioutredningen introducerat s. k. särskild rundradio har rundradioverksamheten — rundradiosändningar och därtill hörande programverksamhet — erhållit två former: särskild och allmän rundradio. Allmän rundradio motsvarar den rundradio vars programverksamhet för närvarande bedrivs av Sveriges Radio.

Under radioutredningens arbete blev det klart att den särskilda rund-

radion borde få en rättslig grundval i en författning av allmän karaktär. Man övervägde visserligen att lägga denna grundval i en ny lag om rundradions programverksamhet e. dyl. men av flera skäl fann man det ändamålsenligast att utnyttja vad som nu utgör 1946 års lag.

Ett skäl är att sambandet mellan det knappa frekvensutrymmet och organisationen av rundradioverksamheten i dess helhet är så starkt att det rimligen bör ta sig uttryck i lagreglering i ett sammanhang.

Ett annat skäl kan uppkomma för den särskilda rundradions del. Det är inte omöjligt att tänka sig att i framtiden något enskilt subjekt, t. ex. en bildningsorganisation, kan få rätt att bedriva programverksamhet över egna ljudradiosändare. I ett sådant läge är det mest överskådligt att sändningens båda sidor, innehållssidan och distributionssidan, regleras i samma lag.

Ett tredje skäl sammanhänger med den föreslagna regleringen av trådsändningarna. Vissa trådsändningar regleras i 1946 års lag på i princip samma sätt som trådlösa sändningar. När nu dessa trådsändningar skall bli föremål för särskild reglering, synes det lämpligt att detta sker i samma lag; vissa frågor, såsom rätt att inneha mottagare av radio- eller trådsändning till en större allmänhet, torde som förut böra regleras i ett sammanhang, dvs. i en med stöd av radiolagen utfärdad kungörelse. Vidare har utredningsmannen kommit till den ståndpunkten att trådsändningar bör vara underkastade tillståndstvång blott i den mån det som sänds är jämförligt med vad som sänds i allmän och särskild rundradio. För att denna jämförelse skall kunna göras måste allmän och särskild rundradio vara reglerade i samma lag.

Även allmän rundradio måste, för att den nyss anmärkta jämförelsen skall kunna göras, regleras i lagen, men en sådan reglering är erforderlig även på annan grund. Särskild rundradio är särskild i förhållande till allmän rundradio och kan därför svårigen bestämmas utan att allmän rundradio dras in.

Genom att en reglering av rundradions innehållssida har tillkommit har den nya lagen fått en helt annan karaktär än 1946 års lag. Den framträder därför som en i förhållande till 1946 års lag helt självständig lag. Detta markeras också av en omfattande formell omarbetning av lagtexten. Då benämningen "radioanläggning" som utgör huvudordet i rubriken till 1946 års lag inte längre förekommer i lagtexten måste även rubriken ändras. Utredningsmannen har valt att kalla den nya lagen för *radiolagen*, en benämning som redan i viss mån är inarbetad som ett inofficiellt namn på 1946 års lag (jfr t. ex. prop. 1946:200 s. 7). Visserligen är benämningen såtillvida oegentlig att "radio" principiellt blott täcker vad som hänför sig till trådlös överföring, medan lagen även reglerar viss trådbunden överföring. Då emellertid den trådlösa överföringen är det väsentliga området för lagens reglering och termer som trådradio och specialtelevision är gäng-

se i samband med trådbunden överföring torde knappast några vägande invändningar kunna riktas mot den enkla och praktiska benämning som valts.

I det följande behandlas först innebörden i vissa med rundradiosändningar sammanhängande begrepp som bestämts i 1 § radiolagen, nämligen i främsta rummet rundradiosändning samt vidare programverksamhet, allmän och särskild programverksamhet och allmän och särskild rundradio samt programsammanslutning. Därefter behandlas bestämmelser om tillstånd m. m.

Rundradiosändning

Begreppet rundradiosändning definieras i anslutning till radioreglementets bestämning av "service de radiodiffusion" ("broadcast service") såsom "ljudradiosändning, televisionssändning eller annat slag av radiosändning som är ägnad att mottagas direkt av en större allmänhet". Exemplifieringen av olika slags radiosändningar, som också är hämtad från radioreglementet, är i och för sig inte nödvändig, men den fäster uppmärksamheten på att (rund)radio utgör en sammanfattande benämning på ljudradio och television.

Till de olika momenten i bestämningen skall några kommentarer göras.

1. Radiosändningen skall vara *ägnad* att mottas direkt av en större allmänhet.

Genom internationella överenskommelser har särskilda frekvenser reserverats för rundradiosändningar. I den mån ett frekvensband faktiskt tagits i anspråk för rundradiosändningar och därför kan mottas av vanliga radiomottagare är radiosändningar på dylika frekvenser i princip ägnade att mottas av allmänheten och sålunda att beteckna som rundradiosändningar. Ett exempel på radiosändningar som ej utgör rundradiosändningar är sändningar i den s. k. abonnemangsradien vilken televerket ställer till enskilda abonnenters förfogande på frekvenser utanför rundradiobanden.

Emellertid kan gränsfall förekomma, såsom när för rundradio avsedda frekvenser blott delvis eller inte alls ännu tagits i anspråk för rundradioändamål. I normala fall är en radiosändning ägnad att mottas av en större allmänhet, när den kan mottas på vanliga marknadsförda apparater utan tillsatser. I gränsfall gäller detsamma, om det visserligen fordras tillsatser men dessa är tillgängliga på den allmänna marknaden till överkomliga priser eller om en mottagare från början försetts med tillsats som inte medfört någon avsevärd fördyring.

Uttrycket "ägnad" har ansetts bättre än "avsedd" för att täcka vad som avsetts med radioreglementets "destinées" ("intended"). Om någon sänder på en frekvens inom ett vanligt rundradioband, ehuru på en sällan utnyttjad frekvens och en ovanlig tid, är sändningen ändå ägnad att mottas av en större allmänhet, även om detta inte direkt varit avsikten. I andra fall förekommer

att sändningar på frekvenser utanför rundradiobanden av en tillfällighet kan mottas av sådana som de inte är avsedda för. I dessa fall är sändningarna inte ägnade att mottas av en större allmänhet.

2. Radiosändningen skall vara ägnad att mottas *direkt* av en större allmänhet.

Detta moment torde ha större principiell än praktisk betydelse. Syftet med att insätta ordet "direkt" synes vara något oklart, men troligen har man från rundradiosändningar velat utesluta sådana där allmänheten inte på vanliga apparater kan motta sändningarna utan att dessa först passerat över en annan, för rundradio avsedd radiosändare. Som exempel kan nämnas sändning från en länkstation till en annan i en radiolänkförbindelse.

3. Radiosändningen skall vara ägnad att mottas direkt av *en större allmänhet*.

Uttrycket "en större allmänhet" motsvarar radioreglementets uttryck "le public en général" ("the general public"). Av språkliga skäl har "en större allmänhet" föredragits framför den mera direkta översättningen "den stora allmänheten".

Att bestämma vad som utgör en större allmänhet på rundradiosändningarnas område är från praktiska synpunkter sällan något problem. En sändning på rundradiofrekvens är i princip ägnad att mottas av en större allmänhet, så snart sändaren har någon nämnvärd effekt. Det kan finnas speciella fall som ger anledning till tvekan, men det synes lämpligast att koncentrera framställningen av denna fråga till avdelning III, eftersom frågan på trådsändningarnas område är så mycket mera praktiskt betydelsefull.

Programverksamhet

Det centrala begreppet på rundradiosändningarnas innehållssida är *programverksamhet*. Den närmare bestämningen av detta begrepp är av större praktisk betydelse för trådsändningarnas del och skall därför få en utförligare behandling i avdelning III. Här skall blott en delvis översiktlig genomgång av olika moment företas.

1. Verksamheten skall bestå i att anordna *program* och inte i att *enbart* sända antingen enkla meddelanden i form av uppgifter om tid, väderlek, nyheter e. d. eller också inspelad musik. I praktiken torde knappast rundradiofrekvenser utnyttjas för det sistnämnda slaget av sändningar.

2. Verksamheten skall bestå i att *anordna* program, inte i att distribuera dem. Av överenskommelsen mellan staten och Sveriges Radio framgår att distributionen av rundradioprogram utgör en annan gren av rundradioverksamheten än programverksamheten och handhas av televerket. Den som enbart *vidaresänder* rundradiosändningar vilka är anordnade av annan, t. ex. av Sveriges Radio eller ett utländskt radioföretag, synes därför i och för sig inte bedriva någon programverksamhet. En förutsättning är dock att han

inte tillfogar något annat till vidaresändningen än en uppgift om sändningens ursprung e. d.; en dylik uppgift kan för övrigt vara av stor betydelse för att inte förväxlingar rörande vem som anordnat programmet skall uppkomma. En ytterligare förutsättning är att vidaresändningen sker med samtycke av den som anordnat det vidaresända programmet. Den som företar vidaresändningen utan samtycke får anses själv bedriva programverksamhet, eftersom det är enbart han och inte den som anordnat det ursprungliga programmet som tagit initiativet till och föranstaltat om programmets spridning till nya kretsar. Denna förutsättning får särskild betydelse i fall, då programmet först genom den olovliga vidaresändningen kommer att nå en större allmänhet.

Såsom exempel på vidaresändning som inte utgör programverksamhet kan nämnas, att en privat s. k. slavstation sänder Sveriges Radios program. Kungl. Maj:t beviljade i slutet av 1950-talet tillstånd för vissa privata slavstationer för television avsedda att temporärt möjliggöra en snabbare spridning av televisionssändningarna än vad utbyggnadsplanerna för det statliga televisionsnätet förutsatte.

3. Programmen skall vara anordnade för *radiosändning* (eller trådsändning). Program som är anordnade för t. ex. teater, konsert eller biograf är givetvis inte anordnade inom programverksamhet i annan mån än om de blir föremål för radiosändning (eller trådsändning). I sistnämnda fall är de att betrakta som anordnade för radiosändning, även om inga särskilda anstalter vidtagits med anledning av sändningen i fråga om programmets innehåll och utformning. Att programmen är anordnade för sändning innebär att de verkligen skall ha sänts. Någon programverksamhet i lagens mening föreligger alltså inte förrän någon sändning skett, vilket kan vara av betydelse i straffhänseende.

4. Programmen skall vara anordnade *direkt* för sändning. Det är blott den som direkt överlämnar programmen till distribution genom etern som bedriver programverksamhet i lagens mening. Sveriges Radio bedriver sålunda programverksamhet, därför att företaget överlämnar programmen direkt till televerket för distribution. Sådan verksamhet bedrivs däremot inte av t. ex. filmföretag eller televisionsföretag för s. k. fri produktion, när dessa levererar beställda program till ett radioföretag. Om Sveriges Radio låter vidaresända program från ett utländskt radioföretag, är det Sveriges Radio som anordnar programmen direkt för sändning i Sverige.

Allmän och särskild programverksamhet — allmän och särskild rundradio

Liksom rundradio innefattar allmän och särskild rundradio i princip både innehållssidan och distributionssidan av rundradiosändningarna. Skillnaden mellan "allmän" och "särskild" rundradio hänför sig dock helt till innehållssidan. Det är programverksamhetens inriktning som är olikartad. Pro-

gramverksamheten kan i ena fallet sägas vara *allmän*, i andra fallet *särskild*.

I radioutredningens betänkande (s. 265) uttalas att allmän programverksamhet är sådan "som i huvudsak är avsedd för publiken i dess helhet och som spänner över de flesta tänkbara programområden". Om särskild programverksamhet heter det (s. 266) att den skall täcka "alla de mer specialiserade verksamheter som inte ryms inom Sveriges Radios ram". Principiellt skall däri inte ingå "vad som kan beskrivas som allmän programverksamhet, såsom vanliga nyhetsprogram, musik, teater, allmänreportage eller dylikt" (s. 266). Men även sådant "allmängods" kan rymmas inom den särskilda programverksamheten, ehuru blott till en mindre del. Sändningstiden måste till sin "huvuddel" användas för de särskilda ändamål som motiverar t. ex. en folkbildningsorganisations framträdande i särskild rundradio. Som exempel på vad som kan menas med "huvuddel" anges 75 % (s. 274).

I radiolagen har först de båda begreppen allmän och särskild programverksamhet definierats med ledning av vad radioutredningen anfört. Allmän programverksamhet är sådan, "där programmen icke ha ett till art eller ämne begränsat innehåll". Sveriges Radios program spänner över alla arter, såsom föredrag, teater, konsert, underhållning, nyheter, reportage osv. och över alla ämnen, de må vara politiska, konstnärliga, religiösa, allmänbildande av olika slag osv. Särskild programverksamhet är sådan, "där programmen huvudsakligen ha ett till art eller ämne begränsat innehåll". Programverksamhetens huvuddel skall alltså hålla sig till en viss art av program, t. ex. föredrag eller andra bildande program, eller vissa ämnen, t. ex. ämnen som ryms inom en viss organisations intressesfär. Ordet "huvudsakligen" anger att vissa programslag som inte är på detta sätt begränsade kan rymmas inom den särskilda programverksamheten.

Allmän och särskild rundradio, som nämns i 3 § resp. 4 §, bestäms sedan som rundradiosändning av program som anordnats inom allmän resp. särskild programverksamhet.

Programsammanslutning

Som beteckning på den som har till uppgift att bedriva programverksamhet användes i lagförslaget om radions juridiska ansvar (SOU 1962:27) uttrycket "programföretag". Denna i och för sig naturliga term är emellertid inte naturlig för de flesta tillståndshavare inom särskild rundradio. Många av de föreningar som tänks bedriva programverksamhet kan inte gärna betraktas som företag i egentlig mening, medan typiska företag, såsom företag med kommersiellt syfte, är uteslutna från programverksamhet i särskild rundradio. Det har varit svårt att finna någon annan term än den nybildade "programsammanslutning" som är naturlig för alla som har rätt att bedriva programverksamhet enligt lagen. Det är att märka att endast

sammanslutningar och inga privatpersoner har rätt att bedriva programverksamhet.

Tillstånd m. m.

Sedan rundradios programverksamhet med sina två former bestämts i 1 § stadgar 3 och 4 §§ av vem sådan programverksamhet får bedrivas.

3 § stadgar att programverksamhet för allmän rundradio här i riket skall med ensamrätt bedrivas av den programsammanslutning Konungen efter riksdagens bemyndigande bestämmer. Radioutredningen förutsätter i sitt betänkande att denna ensamrätt skall utövas av stiftelsen Sveriges Radio (jfr slutbestämmelserna och 43 och 44 §§ i stiftelsens stadgar).

Ensamrätten gäller endast programverksamhet "här i riket". Utländska programsammanslutningar kan alltså producera program här i riket direkt för sändning under förutsättning att sändningen kan mottas direkt endast av en större allmänhet i utlandet.

4 § första stycket stadgar att programsammanslutning som erhållit tillstånd av Konungen skall ha rätt att driva programverksamhet för särskild rundradio här i riket. Sådant tillstånd fordras givetvis även i det normala fallet, att staten tillhöriga sändare utnyttjas. Här föreligger ingen ensamrätt för någon särskild programsammanslutning utan sändningstid skall fördelas mellan olika sökande med erforderliga kvalifikationer enligt regler som i särskild ordning skall stadgas.

I ett avseende har fördelningsfrågan reglerats redan i radiolagen. I 4 § andra stycket har i enlighet med radioutredningens förslag angivits, att den sändningstid som kan uttas från statliga sändare för särskild rundradio skall fördelas av en *sändningsnämnd*. Det har syntes lämpligt att ett så viktigt organ erhåller en grund i allmän lag.

Av lagtexten framgår att sändningsnämnden saknar kompetens när någon sammanslutning bedriver programverksamhet med tillhjälp av egen sändare. Det bör påpekas att i ett sådant, åtminstone för närvarande inte praktiskt fall, det formellt krävs två tillstånd, ett tillstånd att inneha radiosändaren och ett tillstånd att bedriva programverksamhet.

Att meddela tillstånd till programverksamhet för särskild rundradio har ansetts vara en så betydelsefull uppgift att någon regel om rätt att delegera tillståndsgivningen till underordnad myndighet inte har givits.

Beträffande straffbestämmelserna hänvisas till den speciella motiveeringen.

III

*Trådsändningar***Gällande ordning**

Såsom tidigare antytts ger en formell tolkning av 1946 års lag vid handen att det krävs tillstånd enligt 2 § i alla fall då högfrekvent trådsändning sker, dvs. vid överföring på tråd av vad som vid lagens tillkomst ansågs vara radiovågor. Tillstånd borde alltså sökas, oavsett om sändningen är avsedd att mottas av en större allmänhet eller blott av en mycket begränsad krets, t. ex. invånarna i en mindre byggnad.

De lagar som föregick 1939 års lag omfattade endast trådlösa sändningar. Det avgörande skälet för att trådsändningarna fördes in under 1939 års lag synes av förarbetena att döma ha varit att man i viktiga avseenden ville likställa trådlös sändning av dåvarande AB Radiotjänsts program och sändning av dessa program medelst det nya system för s. k. högfrekvent trådradio som telestyrelsen under år 1937 börjat prova i praktisk drift. Genom lagändringen kunde man erhålla licensavgift i samma ordning, oavsett om lyssnaren mottog programmen trådlöst eller per tråd. Det är vidare tydligt att telestyrelsen med stöd av den ändrade lagen kunde förbehålla sig en faktisk ensamrätt att distribuera programmen per tråd. Det påpekades för övrigt i förarbetena att den nya definitionen på "anläggning för radiotelegrafi och radiotelefoni" såsom omfattande även trådanläggningar anslöt till det då gällande radioreglementet.

Från år 1929 förekom lågfrekvent trådsändning av radioprogrammen i Tornedalen och Haparanda stad, varvid televerket hos abonnenten satte upp en högtalare resp. en förstärkare med högtalare till vilken programmen överfördes på en särskild ledning. Denna s. k. linjeradio föll inte under lagen och då abonnenten inte innehade någon fullständig radiomottagningsapparat, förelåg inte skyldighet att lösa radiolicens. De avgifter som televerket tog ut för arrangemanget debiterades på liknande sätt som vid ett vanligt telefonabonnemang. Linjeradion utbyttes i början av 1950-talet mot högfrekvent trådradio.

Det förefaller tydligt att den lagtekniska konstruktion man valde 1939 formellt ledde till resultat som inte var avsedda och som därför inte uppmärksammades vare sig vid lagens tillkomst eller därefter. Redan före tillkomsten av 1946 års lag iakttog man i praktiken inte lagens bokstav. Under behandlingen av det lagförslag som sedermera blev 1946 års lag uppmärksammades inom telestyrelsen att privata kraftbolag inte sökt tillstånd för vissa högfrekventa sändningar som längs kraftledningar anordnats för eget bruk, trots att det här möjligen kunde föreligga en radioanläggning i lagens mening. Praxis fortsatte emellertid i samma riktning efter tillkomsten av 1946 års lag. Innan förevarande utredning tillsattes hade såvitt bekant är ingen enda formell ansökan om tillstånd till högfrekvent trådsändning över

egna ledningar inkommit. Detta innebär bl. a. att alla installationer av s. k. specialtelevision — trådbunden television — inom t. ex. fabriksområden skett utan tillstånd. Att denna praxis utvecklats torde böra ses mot bakgrunden av den uppfattning som uppsiktsmyndigheten på detta område, telestyrelsen, hyste om lagens tolkning. Såsom framgår av departementspromemorian gav telestyrelsen i en skrivelse 1959 uttryck åt den åsikten att tillstånd inte behöfde sökas för innehav av anläggning för trådsändning. Härför åberopades dels den praxis som utvecklat sig efter tillkomsten av 1939 års lag, dels den förändring i sättet att bestämma begreppet radiovågor som efterhand växt fram i sakkunniga internationella kretsar och slutligen tog sig uttryck i att den internationella telekonventionen med tillhörande radioreglemente som antogs i Genève 1959 begränsade begreppet radiovågor till eterburna elektromagnetiska vågor.

Läget blev i viss mån förändrat när år 1962 departementspromemorian framlades och utredningen tillsattes. Det blev klart att den av telestyrelsen hävdade tolkningen inte var oomstridd. Samtidigt ägde en teknisk utveckling rum som gav specialtelevisionen nya uppgifter, där särskilt utvidgningen till allt större åskådarkretsar är påfallande. Under de följande åren inkom två ansökningar om tillstånd till trådsändningar över egna ledningar. Den ena ansökningen gällde nyhetssändningar med bilder jämte reklam i skyltfönster i Stockholms centrum, den andra sändningar med hjälp av en specialtelevisionsanläggning för passagerarna på ett fartyg som trafikerade routen Malmö—Köpenhamn, varvid information och reklam skulle förekomma. I båda fallen ställdes ansökningarna — efter samråd med telestyrelsen — till Konungen. Styrelsen fann nämligen att sändningarna möjligen borde anses vara rundradiosändningar, till vilka enligt 1954 års kungörelse inte telestyrelsen utan Kungl. Maj:t hade att meddela tillstånd. Båda ansökningarna bifölls, vilket tyder på att Kungl. Maj:t dels fann 1946 års lag tillämplig på dylika trådanläggningar, dels inte fann sändningarna inkräkta på Sveriges Radios ensamrätt att handha rundradios programverksamhet enligt överenskommelsen mellan staten och Sveriges Radio.

I motsats till vad som gäller i flera andra länder, t. ex. Danmark och Norge, har telestyrelsen i Sverige inte någon form av ensamrätt att upprätta telefonnät eller andra ledningsnät. Privata telefonnät med abonnenter bland allmänheten har i vårt land funnits fram till den 1 januari 1964. Om man bortser från att tillstånd kan krävas enligt 1946 års lag finns inga andra generella bestämmelser om krav på tillstånd för att dra ledningar än de ordningsföreskrifter beträffande allmänna områden som framgår av 1944 års kungörelse (nr 5, ändrad genom kungörelse 1952 nr 685) med vissa bestämmelser rörande telegraf-, telefon- och andra svagströmsledningar ("1944 års kungörelse"). Skulle man anse att 1946 års lag överhuvudtaget inte är tillämplig på trådanläggningar, har Kungl. Maj:t inga rättsliga möjligheter

att ingripa mot trådsändningar under åberopande av att dessa inkräktar på Sveriges Radios ensamrätt.

Annorlunda är situationen när fråga blir om att upplåta televerkets ledningsnät för överföringar. Som statsmyndighet måste telestyrelsen, när fråga uppstår om upplåtelse skall ske, tillse att en upplåtelse inte kommer i strid med de förpliktelser som åvilar staten enligt överenskommelsen med Sveriges Radio. Såsom framgår av departmentspromemorian har problemställningen också aktualiserats vid åtskilliga tillfällen från år 1954 (och för övrigt även tidigare). Delade meningar har rått i frågan huruvida vissa angivna upplåtelser har stridit mot Sveriges Radios ensamrätt. Däremot finns det intet som tyder på att de som yttrat sig i dessa fall haft delade meningar i den grundläggande principfrågan, nämligen att Sveriges Radios ensamrätt omfattar även vissa trådsändningar. Det var uppenbart att distributionen av program med tråd ingick i rundradioverksamheten. Investeringarna i trådradioanläggningarna och driften av dessa finansierades enligt samma regler som gällde för den trådlösa rundradiodistributionen och trådradio-sändningarna togs emot på normala rundradiomottagare för vilka erlades licensavgift i vanlig ordning. Att trådsändningar ingick i rundradioverksamheten utsades vidare uttryckligen i den överenskommelse från år 1947 som föregick nu gällande överenskommelse mellan staten och Sveriges Radio. Denna inleddes nämligen med förklaringen att "rundradioverksamheten omfattar produktion av program (programverksamhet), distribution — trådlös eller per tråd — av programmen samt inkassering av de avgifter, som innehavare av mottagningsapparater ha att erlægga". Att orden "trådlös eller per tråd" bortföll i nu gällande överenskommelse avsågs med säkerhet inte innebära någon ändring i sak utan berodde snarare på att det som orden uttryckte var självklart. Om nu tråddistribution vid sidan av trådlös distribution innefattas under rundradioverksamhet, borde rimligen även en exklusiv tråddistribution av program innefattas under rundradioverksamhet.

Man kan fråga sig om den distribution per tråd som ingick i rundradioverksamheten endast gällde högfrekvent överföring eller om även lågfrekvent överföring kunde avses. Den tidigare diskussionen ger inte någon full klarhet på denna punkt, men det förekommer uttalanden om att orden "per tråd" i 1947 års överenskommelse måste syfta även på lågfrekvent överföring, eftersom intet undantag gjorts härför och viss lågfrekvent överföring av radioprogram vid denna tid förekom. Under sådana förhållanden kan man med visst fog anta att den uppfattningen är den vanligaste, att begreppet rundradioverksamhet i överenskommelsen mellan staten och Sveriges Radio åsyftar såväl högfrekventa som lågfrekventa trådsändningar.

Radiolagen

Såsom framgår av den tidigare framställningen skall högfrekvent tråd-

sändning inte längre regleras i samma ordning som trådlös sändning utan bli föremål för särskild reglering. Det gäller därför att ta ställning till hur en sådan reglering skall utformas.

Man bör emellertid allra först ställa frågan, om någon särskild reglering av trådsändningarna överhuvudtaget är nödvändig.

Kravet på tillstånd för innehav av radiosändare motiveras av knappheten på frekvensutrymme. Något sådant motiv kan inte åberopas för trådsändningarnas del. Det krav på tillstånd som uppställts på ett annat närliggande område, nämligen i fråga om elektriska anläggningar, synes närmast vara motiverat av den skada som kan uppkomma för utomstående. Inte heller detta motiv kan åberopas för trådsändningarnas del. Det enda motiv som på allvar kan åberopas är hänsynen till de huvudprinciper efter vilka rundradioverksamheten för närvarande bedrivs i vårt land. Den grundläggande frågan blir därför, om detta motiv för en reglering av trådsändningarna är bärande.

Enligt utredningsmannens mening är det klart att 1946 års lag fortfarande reglerar åtminstone sådana fall som närmast föranledde den utvidgning av lagens tillämpningsområde som företogs år 1939. De fall som avses är anläggningar för högfrekvent trådöverföring av rundradioprogram. Det kan inte visas att praxis på denna centrala punkt satt lagens regler ur funktion. Att stadgad praxis alltifrån tiden kort efter tillkomsten av 1939 års lag kommit övriga trådanläggningar att falla utanför 1946 års lag kan med visst fog påstås. Frågan är inte av någon större vikt. Det är enligt utredningsmannens uppfattning uppenbart att man i fortsättningen skall anknyta till denna från administrativ synpunkt lämpliga praxis och inte uppställa något krav på tillstånd för högfrekvent trådöverföring av annat än rundradioprogram.

Det torde också vara klart att Sveriges Radios ensamrätt att handha rundradios programverksamhet enligt överenskommelsen med staten även omfattar rätten att anordna program som är av samma karaktär som vanliga rundradioprogram, ehuru de endast distribueras med tråd. Övervägande skäl talar för att det vid denna ensamrätt inte görs någon skillnad mellan högfrekvent och lågfrekvent sändning. Detta innebär att Sveriges Radios ensamrätt kan göras gällande mot alla när det gäller *högfrekventa* trådsändningar. Vill någon använda egna ledningar, fordras tillstånd för innehavet, och staten kan inte ge något tillstånd, om verksamheten direkt konkurrerar med Sveriges Radios. Vidare kan telestyrelsen inte upplåta sina ledningar för sådan verksamhet. När det gäller *lågfrekventa* trådsändningar kan ensamrätten endast göras gällande mot den som ansöker om att få använda televerkets ledningsnät.

Om man skulle avstå från varje reglering av trådsändningarna skulle man alltså företa en betydelsefull ändring i den rättsliga reglering av rundradioverksamheten som nu gäller. Ändringen gäller inte blott omfattningen

av Sveriges Radios ensamrätt. Inte minst genom utvecklingen av centralantennanläggningar för stora enheter och förbindelserna mellan olika sådana anläggningar skulle det troligen inom en icke alltför avlägsen framtid uppstå relativt omfattande ledningsnät, där televisionssändningarna hade inslag av kommersiell reklam som finansierade verksamheten. Det hittillsvarande systemet, där den kommersiella reklamen hålls utanför rundradio-programmen, skulle härigenom på ett ganska påfallande sätt uppluckras.

Det saknar i detta sammanhang betydelse vilken uppfattning man hyser i frågan om vilket av olika system för rundradioverksamhetens bedrivande som är att föredra. Såsom tidigare anmärkts ligger det utanför ramen för utredningsmannens uppdrag att ta självständig ställning till de principiella frågorna om allmän rundradio skall bedrivas med ensamrätt av Sveriges Radio och om kommersiell reklam bör vara förbjuden i rundradio. Att helt undanta trådsändningar från reglering skulle innebära ett ställningstagande mot de huvudprinciper för rundradioverksamhetens bedrivande som regering och riksdag fastslagit. Det tillkommer inte utredningsmannen att framställa förslag om ändring i dessa huvudprinciper.

Utgångspunkten för utredningsmannens förslag blir därför att regleringen av trådsändningarna skall företas under hänsynstagande till de huvudprinciper efter vilka rundradioverksamheten för närvarande bedrivs i vårt land. En sådan reglering kan i stora drag sägas innebära att samma regler skall gälla, när program sänds trådlöst som när de sänds per tråd till en större allmänhet.

Den nu skisserade principlösningen kan givetvis i detaljerna och lagtekniskt utformas på flera olika sätt. I samråd med radioutredningen har utredningsmannen kommit fram till följande konstruktion som framgår av 5 §. Det krävs intet tillstånd för att inneha en trådanläggning. Några inskränkningar i rätten att använda anläggningen inträder blott om anläggningen skall utnyttjas i samband med sådan programverksamhet som är att jämställa med rundradions programverksamhet. Detta innebär att programverksamhet motsvarande den allmänna rundradions endast får bedrivas av Sveriges Radio (första stycket) och att programverksamhet motsvarande den särskilda rundradions kräver tillstånd av Kungl. Maj:t och därvid blir underkastad samma föreskrifter som den särskilda rundradions programverksamhet (andra stycket). Med de utgångspunkter som här har anlagts finns ingen anledning att göra någon skillnad i den rättsliga regleringen efter den rent tekniska distinktionen mellan högfrekvent och lågfrekvent sändning. I stort sett saknar en sådan skillnad praktisk betydelse; i vissa enskilda fall skulle den verka högst irrationell. 5 § radiolagen omfattar alltså både högfrekventa och lågfrekventa sändningar. Paragrafen är i samma mån tillämplig på sändningar medelst egna ledningar som på sändningar medelst televerkets ledningsnät.

Det kan anmärkas att den angivna konstruktionen återfinns i det förslag

till stadgar för stiftelsen Sveriges Radio som radioutredningen framlagt i sitt betänkande (bil. 1). I 3 § första stycket uttalas att Sveriges Radios ändamål är att utan vinstsyfte handha programverksamheten i allmän rundradio och bedriva annan därmed sammanhängande verksamhet. I andra stycket sägs sedan att med allmän rundradio förstås i stadgarna även "trådsändningar som avses i 5 § första stycket radiolagen". Det kan vidare hänvisas till det förslag till instruktion för radionämnden som radioutredningen likaledes framlagt i sitt betänkande (bil. 3). I 2 § tredje stycket sägs att med särskild rundradio förstås i denna instruktion även "trådsändningar som avses i 5 § andra stycket radiolagen".

Det är av stor vikt hur man i detaljerna utformar den angivna principiösningsen. I båda fallen synes man få god ledning av praxis. I det följande skall därför en genomgång företas av de praktiska fall som kan tjäna till belysning av gränsen mellan fall som är underkastade reglerna i 5 § och fall som inte är underkastade dessa regler. Därefter behandlas de begreppsbestämningar som är behövliga för att dra gränsen. Det gäller att bestämma vad som menas med motsvarigheten till rundradiosändning, *trådsändning till en större allmänhet*, och med *programverksamhet*. Slutligen skall vissa enskildheter i den lagtekniska utformningen beröras, bl. a. den möjlighet som 5 § tredje stycket öppnar för en sökande att i förväg få en förklaring om att reglerna i 5 § inte är tillämpliga.

Praktiska fall

De praktiska fall av trådsändningar som skall noteras kan lämpligen indelas i sändning av enbart ljud och sändning av bild eller bild och ljud. Från ekonomisk synpunkt har bildsändningarna den största betydelsen. Dessa har under senaste tid fått ett uppsving, särskilt på grund av att TV-bandspelare till överkomliga priser kommit ut på marknaden. Bortsett möjligen från musiksändningar — jfr den s. k. piratradion — är det lättare att genom reklam finansiera större projekt på televisionsområdet. Påfallande är att en del av de mest uppmärksammade företeelserna på televisionsområdet, specialtelevisionssändningar med särskilt producerade program för bostadsområden, såvitt bekant är, inte har några egentliga motsvarigheter utomlands. Detta beror säkerligen på att de utgör ett slags surrogat för en allmän kommersiell television.

När det gäller *ljudsidan* kan framförallt följande företeelser noteras.

1. *Enkla meddelanden* som lämnas den som slår ett visst telefonnummer. Som exempel kan nämnas tidsangivelser ("Fröken Ur"), väderleksangivelser ("Fröken Väder"), turistinformation ("Fröken Turist"), information om utflyktsmål ("Fröken Bil"), nyhetsservice ("Telenytt") samt speciell service om sportresultat, tips om maträtter ("Fröken Mat"), information om

lediga platser ("Fröken Plats"), dagens bibelspråk, ord på vägen, dagens vits, månadens melodi osv. Det har uppgivits att en dag under Kubakrisen "Telenytt" uppringdes över 60 000 gånger. Såvitt bekant är har ingen velat föra sådana sändningar under rundradioverksamhet.

2. *Sändning av inspelad musik* till arbetsplatser, skolor, hotell, sjukhus, varuhus, restauranger och kaféer. Flera ansökningar om att få begagna televerkets ledningsnät för sådana sändningar har inkommit och är f. n. vilande i avvaktan på förevarande utrednings resultat. Musiken torde huvudsakligen vara avsedd som bakgrundsmusik. Man torde kunna tänka sig dels program som är gemensamma för en mängd abonnenter, dels program som utformas individuellt efter olika abonnenters önskemål.

3. S. k. *konferenstelefonti*, där ett antal personer eller grupper på olika orter kan per telefon konferera med varandra. Förmodligen kan genom högtalaranläggningar relativt stora grupper på detta sätt få kontakt med varandra.

4. *Överföring av gudstjänster* från kyrka eller andra gudstjänstlokaler dels till sjukhus, vårdanstalt, ålderdomshem eller annan därmed jämförlig inrättning, dels — till tjänst för sådana församlingsmedlemmar som på grund av sjukdom eller ålder inte kan besöka kyrkolokalen — till dessas hem. Ett stort antal ansökningar om sådana överföringar har inkommit. I brev den 29 juni 1964 har Kungl. Maj:t bemyndigat telestyrelsen att, efter samråd med Sveriges Radio och på villkor som styrelsen äger bestämma, upplåta ledningsnät för överföring av gudstjänster till sådana inrättningar som nyss nämnts. Ansökningarna har regelmässigt bifallits.

5. S. k. *sjukhusradio*, som finns i Stockholm, där program av växlande innehåll sänds till olika sjukhus, vårdhem, ålderdomshem m. m. på televerkets vanliga ledningsnät. Kungl. Maj:t gav sitt medgivande till sändningarna år 1957.

6. *Lokal nyhetssändning och annan information till synskadade* på en viss ort. Förslag har framställts om sådana sändningar på trådradionätet i Stockholm.

7. *Kommentarer till ett sportevenemang* av en speaker, förmedlade till högtalare runt sportanläggningen.

8. *Överföring till andra orter av kommentarer* som nämnts under 7.

När det gäller *bildsidan* kan framförallt följande företeelser noteras; i åtskilliga fall finansieras sändningarna genom reklam.

9. *Överföring av rundradioprogram*, som anordnats av radioföretag inom eller utom landet, till en ort, som på grund av avstånd, terränghinder e. dyl., inte kan erhålla fullgod mottagning. Några fall är ännu inte kända från Sverige. Däremot har man i en norsk stad planerat att uppfånga danska och svenska televisionssändningar medelst en antenn på ett högt berg och sända dem vidare per tråd till stora delar av staden. I vissa tätbefolkade länder, sådana som Holland, Belgien och USA, förekommer dylika över-

föringar i större skala. I Holland och Belgien får abonnenterna flera televisionsprogram från angränsande länder att välja mellan.

Såsom senare skall nämnas uppkommer på detta område frågan hur man skall skilja mellan vad som kallas "centralantennanläggning" (t. ex. för ett vanligt bostadshus) och "slavstation" (såsom de ovan behandlade anläggningarna). Frågan diskuteras livligt såväl på det nordiska som på det europeiska planet.

10. *Överföring av sportevenemang* från en ort till en annan. Som av departementspromemorian framgår avslög Kungl. Maj:t år 1962 en ansökan om överföring av en boxningsmatch i Göteborg på radiolänklinjen Göteborg—Malmö.

11. *Nyhetssändning med journalbilder* i skyltfönster, banklokaler m. m. Som förut nämnts har en ansökan om sådan sändning i skyltfönster i Stockholms centrum år 1963 bifallits av Kungl. Maj:t. Sändningen var avsedd att ersätta de s. k. ljusstidningar som funnits på vissa platser i Stockholms centrum.

12. *Specialtelevision för undervisningsändamål*. Sådan sändning förekommer redan nu, t. ex. på sjukhus, och kan i framtiden få en vidsträckt användning. Genom olika tekniska arrangemang torde den kunna nå en inte obetydlig krets.

13. *Specialtelevision för patienter på sjukhus*. Sådana sändningar har förekommit i Stockholm.

14. *Specialtelevision vid offentliga evenemang* med uppgift att underlätta för publiken att följa vad som försiggår, särskilt på platser på längre avstånd från åskådaren. Som exempel kan nämnas en anläggning på en travbana i Malmö, där mellan loppet förekommer olika inslag, såsom — förutom reklam — intervjuer med hästägare och tränare, mannekänguppvisningar och annan underhållning.

15. *Specialtelevision på båt, tåg, flygplan eller buss* som tidsfördriv för passagerarna eller information om vad som finns ombord eller om vad som väntar vid resmålet. Som tidigare nämnts har Kungl. Maj:t år 1964 bifallit en ansökan om dylika sändningar på en Öresundsbat. Till denna kategori kan man också räkna en blott från utlandet känd likartad service på hotell.

16. S. k. *varuhustelevision*. I Stockholm har ett antal försökssändningar gjorts att i varuhus visa speciellt iordninggjorda televisionsprogram för kunder och personer som passerar förbi skyltfönstren. Ett antal televisionapparater, som var matade av en TV-bandspelare, var uppställda på olika platser inom varuhuset och i dess skyltfönster. Programmen har bestått av reklam och annan information om saluförda varor jämte längre eller kortare inslag av underhållning. Det skulle kunna tänkas att en varuhuskedja önskar distribuera samma — eller i stort sett samma — program till alla i kedjan ingående enheter över egna ledningar eller över televerkets ledningsnät.

17. *Specialtelevision för bostadsområden, stadsdelar e. dyl.* Särskilda program förs in på det trådnät som grenas ut från en centralantenn och som genom ledningar kan vara förbundet med andra centralantenners trådnät. Det mest kända fallet förekommer inom ett nybyggt bostadsområde i Malmö, där reguljära sändningar för närvarande når ungefär 5 000 personer. Det finns planer på att dra förbindelser till andra nybyggda bostadsområden för att därigenom kanske tudubbla publiken; det är förmodligen först med en publik av denna storlek som en sådan anläggning kan bli ekonomiskt självförsörjande. Programmen sänds i allmänhet på tider då Sveriges Radio inte sänder några program eller blott sänder program av speciell natur. De består — förutom av reklam för varor eller företag inom eller utom bostadsområdet — av inslag, som kan vara av särskilt intresse för just invånarna i detta område, såsom information om gemensamma inrättningar, kyrka, barnkrubba, affärer, och vidare lokaljournal, val av Lucia, tävlingar av olika slag osv.; till största delen utgörs inslagen dock av program av allmän karaktär, såsom film och artistunderhållning. Försöksändningar av likartad utformning har gjorts av olika bostadsföretag på ett flertal platser i landet inom nya bostadsområden, som redan från början har installerat de nödvändiga ledningarna. Som motivering härför har exempelvis från bostadsrättsföreningars sida anförts att föreningarna hade ett behov av att på denna väg få kontakt med medlemmarna och informera dem om gemensamma angelägenheter. I något fall har man planerat att delvis täcka utgifterna med särskilda licensavgifter.

18. S. k. *pay-TV*, dvs. sändning av bl. a. särskilt dyrbara program till abonnenter som får betala för varje sändning, för sändning under viss tid, för sändning av viss typ e. d. Pay-TV förekommer eller planeras i vissa främmande länder men torde ännu inte ha nått över experimentstadiet.

Trådsändning till en större allmänhet

Det gäller nu att göra de begreppsbestämningar som krävs för att dra gränsen mellan fall som är underkastade 5 § och fall som inte är underkastade detta stadgande. Först behandlas motsvarigheten till rundradio-sändning, dvs. vad som med ett förkortat uttryck kan kallas *trådsändning till en större allmänhet*. Den fullständiga bestämningen, som förekommer i 5 §, lyder "trådsändning, ägnad att mottagas av en större allmänhet". Följande kommentarer skall göras till de olika momenten i bestämningen.

1. Det skall vara fråga om en *trådsändning* till skillnad från den andra formen av sändning enligt radiolagen, radiosändning. Trådsändning definieras i 1 § såsom "sändning av meddelanden av vad slag som helst med hjälp av elektromagnetiska vågor som är bundna vid särskilt anordnad ledare".

Uttrycket "meddelanden av vad slag som helst" avser att i förkortad form

återge det i definitionen av radiosändning använda uttrycket "tecken, signaler, skrift, bilder, ljud eller andra meddelanden av vad slag som helst".

Av definitionen framgår att såväl högfrekvent som lågfrekvent sändning avses.

De elektromagnetiska vågorna skall vara "bundna vid särskilt anordnad ledare". Härmed avses att trådanläggningen skall vara så utförd att, när den fungerar normalt, praktiskt taget ingen energi strålar ut från ledaren. Utanför begreppet trådsändning får man föra sådana fall, där trådanläggningen avsiktligt utförts så, att energi strålar ut från ledaren för att tas emot och tillgodogöras på större eller mindre avstånd från ledaren. Som exempel härpå kan nämnas anläggningar för överföring av ljudradioprogram på kraftledningar till platser där mottagningen av de trådlösa sändningarna störs av kraftledningen. Härvid strålar vågorna ut från kraftledningen, varvid programmen kan tas emot på ett avstånd från ledningen som växlar mellan ett par hundra meter och någon kilometer. Anläggningar av detta slag, som fortfarande förekommer i något fall i vårt land, torde få betraktas som radiosändare.

2. Trådsändningen skall vara *ägnad* att mottas av en större allmänhet.

En trådsändning är "ägnad" att mottas av en större allmänhet när denna har tillfälle att abonnera på sändningarna till ett överkomligt pris. Ett exempel är, när man kan få ett meddelande genom att slå ett telefonnummer i en stad. Om endast en begränsad krets får erbjudande om abonnemang är sändningen inte ägnad att mottas av en större allmänhet.

3. Trådsändningen skall vara ägnad att mottas av *en större allmänhet*.

Detta moment, som ju gör trådsändningen till vad som på radiosändningarnas område kallas *rundradiosändning*, är av central betydelse men det låter sig svårligen uttrycka i en bestämmelse som kan tjäna till nämnvärd ledning i enskilda fall. Det skall givetvis i princip vara att bestämma på samma sätt som på radiosändningarnas område. "En större allmänhet" avser alltså att motsvara radioreglementets uttryck "le public en général" ("the general public").

Det torde inte vara lämpligt att i själva lagtexten söka ge någon utläggning av vad som menas med en större allmänhet. Begreppet "allmänheten" bestäms inte heller i lagtexten till 1960 års upphovsrättslag, som ofta använder det; däremot behandlas det ingående i motiven. Vid tillkomsten av upphovsrättslagen hade lagstiftaren viss vägledning att hämta från praxis på området och i viss mån även från praxis på andra områden, där begreppet allmänheten hade betydelse. Begreppet "en större allmänhet" är inte känt från någon nu gällande lagtext. Någon nämnvärd praxis kan man inte tala om för vårt lands del, och utredningsmannen har inte i internationella sammanhang funnit någon praxis av större värde för svenska förhållanden. I den utläggning av innebörden som nu skall företas i form av motiv till radiolagens text måste därför stor försiktighet iaktas. Endast

vissa riktlinjer och vissa exempel skall anges till stöd för den praxis som kommer att utvecklas på radiolagens grund. Ett skäl till försiktighet är svårigheten att överblicka vilka nya företeelser den tekniska utvecklingen kan frambringa och vilka konsekvenser sådana nya företeelser kan få. Enbart under den tid förevarande utredning har pågått, dvs. från mitten av år 1962, har de tekniska förhållandena på detta område undergått en påfallande hastig utveckling.

Till en början är det tydligt att "en större allmänhet" utgör en vidare krets än "allmänheten". Utanför begreppet en större allmänhet faller därför först och främst alla fall, där en sändning enligt t. ex. upphovsrättslagen eller 1956 års allmänna ordningsstadga inte skulle anses vara "offentlig", dvs. inte tillgänglig för allmänheten. Som exempel kan nämnas vanlig skolundervisning och annan undervisning för en "sluten" krets, t. ex. sändningar som endast kan nå sådana universitetsstudenter som har anmält sig till viss undervisning. Sändningar som enligt nyssnämnda båda författningar skulle vara offentliga, ehuru de klart är utpekade som gränsfall, kan inte heller vara sändningar till en större allmänhet. Som exempel kan nämnas sändningar som i förvärvsverksamhet anordnas inför en större sluten krets, t. ex. för de anställda vid ett större industriföretag (jfr upphovsrättslagen 2 § tredje stycket). Ett annat exempel är sändningar som sker vid tillställningar dit envar i realiteten har tillträde även om det härför formellt fordras att man ingår som medlem i en förening eller mottar särskild inbjudan (jfr ordningsstadgan 9 § andra stycket).

När man i detta sammanhang karakteriserar en allmänhet som "större" har man i princip i sikte både ett kvalitativt och ett kvantitativt kännetecken, som i gränsfall får vägas mot varandra.

Det kvalitativa kännetecknet är av negativt slag: en större allmänhet är en grupp, vars medlemmar *inte* är förenade genom någon påtaglig intressegemenskap eller något liknande tydligt band.

Det kvantitativa kännetecknet innebär helt enkelt att gruppen är omfattande, varvid man tar hänsyn till dels om gruppens absoluta antal är stort, dels om gruppen är utspridd över något större geografiskt område. Några absoluta tal kan man inte ange. Är bandet inom gruppen ganska svagt utvecklat, kan en större allmänhet anses föreligga redan vid ett relativt lågt tal. Är bandet inom gruppen starkt, t. ex. därför att uppmärksamheten är koncentrerad till en och samma sak, såsom en fotbollsmatch på en stor sportanläggning, når man kanske aldrig över det tal som förvandlar gruppen till en större allmänhet.

Vid en vägning mellan dessa kännetecken får man emellertid inte glömma att det gäller att finna en ändamålsenlig och såvitt möjligt rättvis gräns mellan sändningar som kan ske utan tillstånd och sådana som fordrar tillstånd (5 § andra stycket) eller är förbjudna för alla utom Sveriges Radio (5 § första stycket). Varje rimligt behov hos medborgarna skall ha en chans

att bli tillgodosett. Rundradio åsyftar i princip att tillgodose behoven hos en större allmänhet. Grovt sett förhåller det sig därför så att de behov som rundradion inte tillgodoser inte hänför sig till en större allmänhet och därför bör kunna tillgodoses på annat sätt — utan särskilt tillstånd. Att det i sändningar som skall tillgodose särskilda behov även finns många inslag av allmän karaktär torde inte få ha någon avgörande betydelse. Även när det gäller särskild rundradio har man måst medge att inslag av allmän karaktär tas med i programmen.

Med begagnande av den exempelsamling som de ovan med 1—18 betecknade fallen innefattar skall diskuteras i vad mån en större allmänhet föreligger eller inte. Det kan erinras om att i vissa fall, då en större allmänhet är för handen, 5 § dock saknar tillämpning, därför att någon programverksamhet inte föreligger.

Ljudsändningar

1. *Enkla meddelanden* som lämnas den som slår ett visst telefonnummer: en större allmänhet.

2. *Sändning av inspelad musik* till arbetsplatser m. m. Om programmen utförs efter varje abonnents önskemål: ej en större allmänhet. Om var och en kan abonnera på samma program: en större allmänhet.

3. *Konferenstelefon*: ej en större allmänhet. Det gäller en relativt liten grupp med påtaglig intressegemenskap.

4. *Överföring av gudstjänster* till vissa inrättningar eller till sjuka eller gamla församlingsmedlemmars hem: ej en större allmänhet. Det gäller en grupp med påtaglig intressegemenskap.

5. *Sjukhusradio*: ej en större allmänhet. Man kan tala om ett tydligt band mellan de sjuka (och även sjukhuspersonalen).

6. *Lokala nyhetssändningar* m. m. *till synskadade*. Se 5.

7. *Kommentarer till ett sportevenemang* för publiken på sportanläggningen: ej en större allmänhet. Som förut anmärkts finns det ett band mellan publiken, som torde bli utslagsgivande, hur stor publik som än må rymmas inom en sportanläggning.

8. *Överföring till andra orter av kommentarer* som nämnts under 7: en större allmänhet, om överföringen sker till ett flertal orter, men i regel ej en större allmänhet, om t. ex. en fotbollsmatch överförs blott till supporters på bortalagets hemort.

Bildsändningar

9. *Överföring av rundradioprogram*, som anordnats av radioföretag inom eller utom landet, till en ort: en större allmänhet. Om överföring sker till bostadsområden, stadsdelar e. dyl. hänvisas till vad som sägs under 17.

10. *Överföring av sportevenemang*. Se 8.

11. *Nyhetssändning* med journalbilder i skyltfönster, i banklokaler m. m.:

ej en större allmänhet. Den grupp som samtidigt beskådar en viss sändning är inte tillräckligt stor för att bilda en större allmänhet och dessutom koncentrerad till ett geografiskt mycket begränsat område.

12. *Specialtelevision för undervisningsändamål*: i regel ej en större allmänhet. Är det fråga om en större allmänhet, föreligger ett typiskt fall, då särskild rundradio bör komma till användning.

13. *Specialtelevision för patienter på sjukhus*. Se 5.

14. *Specialtelevision vid offentliga evenemang* med uppgift att underlätta för publiken att följa vad som försiggår. Se 7.

15. *Specialtelevision på båt, tåg, flygplan eller buss*: ej en större allmänhet. Det finns ett tydligt band mellan passagerarna.

16. *Varuhustelevision*: ej en större allmänhet. Bandet mellan kunderna är tillräckligt starkt. Beträffande skyltönstren se 11. Man kan fråga sig, om detta även gäller, ifall samma program sänds på en gång över en hel varuhuskedja. Anlägger man här en praktisk synpunkt, kan man säga att det inte bör göras någon skillnad mellan det fall att varje varuhus har en TV-bandspelare som matar fram ett och samma program och att en TV-bandspelare från en central plats matar fram programmet till alla varuhus, särskilt som det senare förfarandet ofta torde vara det mest ekonomiska. Däremot synes det klart att det är fråga om en större allmänhet, när centralt distribuerade program sänds till ett stort antal fristående varuhus. Mellan de olika varuhusens kunder finns det inte något påtagligt band.

17. *Specialtelevision för bostadsområden, stadsdelar e. dyl.* Detta fall är det som kan vara svårast att bedöma. De anläggningar som nu är i bruk är så förhållandevis små att de inte riktar sig till en större allmänhet. Intressegemenskapen hos mottagarna är påtaglig och hänför sig till gemensamma institutioner och andra gemensamma anordningar. Skulle emellertid en anläggning i en större stad utvidgas till att omfatta bostadsområden i olika stadsdelar utan gemensamma anordningar — bortsett från anordningar som är avsedda för alla invånare i staden — torde bandet mellan mottagarna vara alltför svagt. Skulle en anläggning utvidgas till att omfatta en hel stadsdel i en storstad med ett koncentrerat centrum av modern typ, torde med hänsyn främst till det kvantitativa kännetecknet en större allmänhet oftast föreligga. Om stora specialtelevisionens anläggningar av denna typ skulle bli aktuella i framtiden, torde 5 § tredje stycket få en viktig uppgift att utbilda praxis på området.

18. *"Pay-TV"*: utan tvekan en större allmänhet.

Programverksamhet

Uppgiften blir nu att närmare bestämma begreppet programverksamhet. Även härvid kan den presenterade samlingen av praktiska fall tjäna som

exempelsamling vid kommentarerna till de olika momenten. I dessa fall föreligger dock i regel programverksamhet. Motsatsen är för handen blott när så nedan anges.

1. Verksamheten skall bestå i att anordna *program* och inte i att *enbart* sända antingen enkla meddelanden i form av "uppgifter om tid, väderlek, nyheter eller dylikt" eller också inspelad musik.

Innebörden av begreppet programverksamhet får i huvudsak klarläggas med hjälp av praxis och allmänt språkbruk. För att någon ledning skall ges i vissa gränsfall har i lagtextens definition angivits tre fall då programverksamhet inte föreligger. Av dessa fall utesluts programverksamhet i de båda första, därför att det inte är fråga om *program*.

Innan de båda första fallen, enkla meddelanden och inspelad musik, behandlas, skall påpekas att fallen måste vara "rena". Meddelandena eller musiken får inte vara kombinerade med andra inslag, t. ex. reklam eller något av de andra inslag som nämns i definitionen, såsom, för de enkla meddelandenas del, inspelad musik eller vidaresändning av annans sändning. Så snart man kombinerar olika inslag i sändningarna föreligger en viss kvalificerad verksamhet som kan betecknas som programverksamhet.

Det enda inslag som får förekomma vid sidan av meddelandena eller musiken är "angivande av namn eller källa". Att ange namn eller källa kan vara en skyldighet enligt upphovsrättslagen eller närstående lagar som måste iakttas, t. ex. att ange upphovsman eller artist. Ibland kan det vara ett starkt önskemål från allmänna synpunkter att källan uppges, t. ex. vid vissa nyhetssändningar.

Såsom tidigare påpekats har såvitt bekant är ingen velat föra sändningar av sådana meddelanden som nämns under praktiska fall 1. under rundradioverksamhet. Radiolagen intar samma ställning. Tillstånd för dylika sändningar krävs inte, oaktat de får anses vara anordnade för en större allmänhet.

Av stor vikt är att fastslå att uppgifterna om nyheter verkligen måste vara begränsade till *enkla* meddelanden, såsom enkla kommunikéer från nyhetsbyråer, sportresultat o. dyl. Varje mera ambitiös nyhetsförmedling med utförligare kommunikéer eller kommentarer går utanför de enkla meddelandenas ram. Nyhetsservice på bildsidan (fall 10) torde ytterst sällan kunna arbeta med enkla meddelanden. Även om den skulle arbeta utan reklam, torde bildservicen fordra en kontinuerlig verksamhet för att växla bilder, insätta text och ljud osv. vilket måste betecknas som programverksamhet. Av den tidigare framställningen framgår emellertid att verksamheten ofta faller utanför 5 § radiolagen, därför att sändningen inte riktar sig till en större allmänhet.

Om någon blott sänder inspelad musik med tråd, anses han enligt utredningsmannens mening inte anordna något program. Denna mening är inte oomstridd. I vissa länder anses sålunda dylika sändningar utgöra intrång

i radioföretagets ensamrätt, medan man i andra länder intar samma ståndpunkt som utredningsmannen. Att sända redan inspelad musik utan några inslag mellan de olika grammofonskivorna eller banden synes i realiteten blott vara en distribution av redan inspelade "program" som rimligen inte kan anses hänförlig till programverksamhet. Att det huvudsakligen torde vara fråga om bakgrundsmusik gör också programkaraktären dubiös.

Att Sveriges Radio anordnar liknande sändningar utgör ingen bärande invändning mot det förda resonemanget. Den som har till sin huvuduppgift att bedriva programverksamhet är givetvis inte förhindrad att i sina program inta enkla meddelanden, såsom tidssignaler, eller inspelad musik utan kombination med några producerade inslag. Det torde dock faktiskt förhålla sig så att Sveriges Radios omfattande sändningar av inspelad musik mera sällan har karaktären av ren bakgrundsmusik.

En fördel med den intagna ståndpunkten synes vara att man slipper att dra en svår gräns mellan fall, då den inspelade musiken sänds till en större allmänhet och då så inte är fallet.

Från de här anlagda synpunkterna torde de ansökningar om att begagna televerkets ledningar för att sända inspelad musik som för närvarande är vilande i avvaktan på förevarande utrednings resultat kunna bifallas under förutsättning att sändningarna utöver den inspelade musiken inte innehåller andra inslag än angivande av namn eller källa.

2. Verksamheten skall bestå i att *anordna* programmen, inte i att distribuera dem. Här kan i huvudsak hänvisas till vad som på denna punkt sagts under avdelning II (s. 27—28). En viktig skillnad föreligger dock mellan trådlös och trådbunden vidaresändning. Trådlös vidaresändning kräver alltid tillstånd enligt 2 § radiolagen. Trådbunden högfrekvent vidaresändning kräver tillstånd enligt 1946 års lag men något motsvarande krav har inte uppställts i radiolagen.

Skulle man ställa upp ett motsvarande krav i radiolagen, blev man tvungen att dra en gräns mellan vad som grovt sett skulle kunna benämnas "centralantennanläggning" och "slavstation". Tillstånd kan uppenbarligen inte krävas för att uppsätta en vanlig centralantenn för ett enda bostadshus, men var kan man finna en lämplig gräns för anläggningens storlek eller utformning, ovanför vilken tillstånd måste sökas? De nordiska teleförvaltningarna har i maj 1965 haft överläggningar om tekniska och juridiska aspekter på frågan om gränsen mellan slavstation och centralantenn. Dessa överläggningar har emellertid ännu inte slutförts. Detsamma gäller vissa överläggningar mellan främst europeiska radioföretag. I avvaktan härpå bör enligt utredningsmannens mening intet stadgande om tillstånd för vidaresändning av trådsändning upptas i radiolagen eller någon definitiv ståndpunkt i frågan intas.

Det kan påpekas att den nu nämnda vidaresändningen fordrar tillstånd enligt andra lagregler. Sålunda fordras tillstånd av den programsamman-

slutning vars sändning man vidareänder (jfr 48 § upphovsrättslagen) samt även av upphovsmän till de sända programmen m. fl. Sveriges Radio kan alltså förbjuda vidareändring av dess program, t. ex. i fall då den tekniska kvaliteten är mindervärdig. På grund av internationell konventionsreglering gäller detsamma nu — eller i vissa fall inom en nära framtid — radioföretag från övriga nordiska länder. I varje fall för närvarande torde det inte vara en praktisk möjlighet att utländska program från andra länder vidareändras med tråd till en större allmänhet i Sverige.

3. Programmen skall vara anordnade för *trådsändning*. Här kan hänvisas till vad som på denna punkt sagts under avdelning II (s. 28).

4. Programmen skall vara anordnade *direkt* för sändning. Även här kan hänvisas till vad som på denna punkt sagts under avdelning II (s. 28).

Tillstånd m. m.

Vad som under avdelning II sagts om allmän och särskild programverksamhet och programsammanslutning gäller även för trådsändningarnas del.

Såsom förut antytts gäller samma regler om tillstånd o. dyl. för rundradions programverksamhet och för motsvarande verksamhet på området för trådsändningar. Enligt 5 § första stycket får därför endast den i 3 § nämnda programsammanslutningen, dvs. Sveriges Radio, bedriva "allmän programverksamhet för trådsändning, ägnad att mottagas av en större allmänhet här i riket". Den sammanslutning som vill bedriva särskild programverksamhet för trådsändning, ägnad att mottas av en större allmänhet här i riket, får enligt 5 § andra stycket söka tillstånd hos Konungen. Det tilläggs i andra stycket att vad i 4 § andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning. Detta innebär att sändningsnämnden skall fördela sändningstiden, när televerkets ledningsnät begagnas. Denna fråga torde för närvarande sakna större praktisk betydelse, men man kan inte utesluta en utveckling på området inom en inte alltför avlägsen framtid.

5 § tredje stycket innehåller en regel, enligt vilken Konungen på ansökan må förklara "att i visst angivet fall första eller andra stycket icke är tillämpligt". Den som t. ex. planerar en trådanläggning för sändning av program till ett bostadsområde kan således i ansökan till Konungen ange sina planer och få en bedömning av huruvida första eller andra stycket är tillämpligt.

Bakgrunden till detta stadgande är det faktum att det kan vara svårt både för myndigheter och enskilda att avgöra när 5 § är tillämplig och när så inte är fallet. När kan viss verksamhet endast bedrivas av Sveriges Radio, när fordras tillstånd enligt andra stycket och när fordras överhuvudtaget intet tillstånd? Konungen skall nu kunna ge ett förhandsbesked, huruvida 5 § är eller inte är tillämplig. Härvid skall det vara frågan om en tolkning eller tillämpning av stadgandet och inte om dispens i enskilda fall

från lagens bestämmelser. Även om detta är en föga konventionell lösning, torde det vara högst praktiskt att förhandsbeskedet lämnas av Konungen, som har att i andra sammanhang, såsom i fråga om Sveriges Radios och den särskilda rundradios verksamhet, ta ställning till rundradiobegreppet och därmed förknippade frågor.

Den som underlåtit att begära en förklaring enligt tredje stycket synes skäligen få stå risken för att bli utsatt för åtal och ekonomisk förlust, om han har felbedömt sin situation.

Beträffande straffbestämmelserna hänvisas i huvudsak till den speciella motiveringen. Några förverkandebestämmelser vid överträdande av 5 § har inte ansetts påkallade. Det är blott att nyttja en trådanläggning för programverksamhet enligt 5 § som kan vara förbjudet, inte att nyttja trådanläggningen för andra ändamål. En trådanläggning kan inte heller som en radiosändare medföra störningar eller ha någon nämnvärd betydelse för rikets säkerhet.

Speciell motivering

1 §.

Paragrafen motsvarar 1 § 1946 års lag.

Termen "sändning" har föredragits framför den längre formen "utsändning" såsom oftast — ehuru inte genomgående — skett i 1962 års lag och lagförslaget om radions juridiska ansvar.

2 §.

Paragrafen motsvarar 2 § och 3 § första stycket 1946 års lag. Vad som stadgas i 3 § andra stycket 1946 års lag har överflyttats till 7 §.

Enligt 1946 års lag fordras tillstånd för att "innehava eller nyttja" radioanläggning. Detta uttryck motsvarades i 1905, 1907 och 1924 års lagar av uttrycket "utföra eller nyttja" radioanläggning. En sökande fick alltså tillstånd dels till att bygga eller på annat sätt utföra en anläggning, dels till att sedan nyttja den utförda anläggningen. Vid tillkomsten av 1939 års lag ville man understryka att redan själva innehavet av en anläggning föll under lagens bestämmelser och då särskilt under bestämmelserna om straff och förverkande. Man utbytte då "utföra" mot "innehava" men behöll "nyttja". Denna formulering övertogs sedan av 1946 års lag. Det är svårt att se att "nyttja" i detta sammanhang har någon självständig betydelse. Tillståndet torde alltid komma att gälla innehavet, varmed sedan följer rätt till nyttjande och eventuellt även utförande. Innehavet avser besittning av sändaren och utsäger inte något om äganderättsförhållandena. Innehavaren kan själv äga sändaren men han kan också ha hyrt den eller erhållit den till låns av annan. Lagtexten har sålunda förkortats genom att orden "eller nyttja" utgått. Härmed vinnns för övrigt överensstämmelse med 6 § 1946 års lag (nu 7 § radiolagen) som enbart talar om rätt att "innehava" radio-mottagningsapparat.

Enligt 1946 års lag erfordras tillstånd för "rätt" att inneha eller nyttja radioanläggning. Tillståndet torde emellertid avse själva innehavet och inte rätten till innehav, varför ordet rätt är överflödigt. För övrigt har en helt ny formulering valts, nämligen att radiosändare må innehas endast av den som erhållit tillstånd.

3 § första stycket 1946 års lag stadgar om vad ett enligt 2 § meddelat tillstånd skall innehålla. Tillståndet skall gälla för viss tid och vid meddelande

därav skall föreskrivas, "under förbehåll av enskild rätt, på vilket sätt och under vilka villkor i övrigt radioanläggning må innehavas och nyttjas". Denna text får betraktas som föråldrad. Den kvarstår nästan helt oförändrad från 1905 års lag, som i sin tur övertagit formuleringarna tämligen oförändrade från 1902 års lag om elektriska anläggningar i dess ursprungliga form. Såsom i den allmänna motiveringen angivits är det inte nödvändigt att i lagtexten föreskriva att tillståndet skall vara tidsbegränsat. Uttrycket "under förbehåll av enskild rätt" torde i 1902 års lag ha avsett att inskräpa hos den sökande att ett tillstånd att utföra en elektrisk anläggning på annans mark inte i och för sig gav honom rätt att nyttja marken för anläggningen. Han måste erhålla samtycke härtill av ägaren eller begära expropriation (jfr 1 § tredje stycket 1944 års kungörelse). Bestämmelsen om förbehåll för enskild rätt är sällan aktuell på radiolagens område. Då dessutom enskild rätt givetvis är förbehållen utan särskilt stadgande har bestämmelsen fått utgå. Efter dessa utslutningar skulle av innehållet i 3 § första stycket 1946 års lag endast kvarstå att ett tillstånd skall förbindas med särskilda föreskrifter om innehavet och nyttjandet av radioanläggningen. Att sådana föreskrifter meddelas i samband med tillståndet är emellertid så självfallet att det inte behöver utsägas i denna grundläggande lag. Även denna bestämmelse har utgått; i 6 § anges dock att straffbestämmelsen i första stycket andra punkten även omfattar nyttjande av radiosändare i strid mot vad som föreskrivits vid meddelande av tillståndet. Genom att sålunda 3 § första stycket 1946 års lag inte har någon motsvarighet i radiolagen har radiolagens text kunnat förenklas åtskilligt.

3, 4 och 5 §§.

Paragraferna, som saknar motsvarigheter i 1946 års lag, har i sin helhet motiverats i den allmänna motiveringen.

6 §.

Paragrafen motsvarar 4 § 1946 års lag.

Första stycket har samma sakliga innehåll som 4 § första punkten 1946 års lag. Sex månader har ansetts som lämplig längsta tid för fängelsestraff (jfr lag om införande av brottsbalken 4 §).

Straffbestämmelsen i första stycket gäller även om någon olovligen bedriver programverksamhet enligt 3 eller 4 §§ och därvid utnyttjar en sändare som innehas med tillstånd enligt 2 §.

Om programsammanslutning enligt 3 § eller programsammanslutning med tillstånd enligt 4 § vid utnyttjande av statliga sändare överträder de föreskrifter om programverksamhetens bedrivande som kan ha meddelats utgår intet straff för överträdelsen (om den inte är brottslig av andra skäl). Mot sådan överträdelse har särskilda sanktioner föreslagits av radioutredningen. Det hänvisas beträffande 3 § till de i radioutredningens betänkande

bil. 1 intagna stadgarna för stiftelsen Sveriges Radio 45 och 46 §§ och beträffande 4 § till betänkandet s. 275—276.

Det har inte ansetts nödvändigt att införa en särskild straffbestämmelse för det osannolika fallet att någon lyckas att utan något som helst medgivande från statlig myndighet bedriva programverksamhet med tillhjälp av statliga sändare. Ett sådant handlande kommer säkerligen att bestraffas som något brott enligt brottsbalken, t. ex. grovt hemfridsbrott enligt 4 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken.

Däremot fordras en särskild straffbestämmelse för överträdelse av 5 §. En sådan bestämmelse har upptagits i andra stycket. Endast böter kan utgå. Före 1939 års lag ingick inte fängelse i straffskalan men det infördes i 1939 års lag, framförallt under hänvisning till de utrikespolitiska förhållandena. Det torde emellertid endast vara motiverat med fängelse vid olovligt innehav eller nyttjande av radiosändare. En trådanläggning kan inte som en radiosändare äga någon nämnvärd betydelse för landets försvar e. dyl. Såsom i den allmänna motiveringen anförts synes av bestämningen av begreppet programverksamhet framgå att programverksamhet inte får anses vara bedriven, förrän sändning av program skett. Straff enligt förevarande bestämmelse utgår således endast, om trådsändning av något från programverksamheten härrörande program mottagits av en större allmänhet.

Tredje stycket innehåller en bestämmelse om förverkande av radiosändare som motsvarar 4 § andra punkten 1946 års lag. I enlighet med vissa tendenser som gör sig gällande på detta område har de tidigare speciella förverkandebestämmelserna ersatts med en hänvisning till de allmänna förverkandebestämmelserna i 36 kap. brottsbalken. Dessa bestämmelser torde emellertid efter en av professor Hans Thornstedt företagen utredning (SOU 1960:28; jfr även prop. 1962:10 C s. 361) och pågående nordiska överläggningar komma att ändras, varvid radiolagens förverkandebestämmelser automatiskt kommer att undergå samma ändring.

5 § 1946 års lag stadgar att böter som ådömes enligt lagen ävensom förverkad egendom tillfaller kronan. Att böter tillfaller kronan framgår av 25 kap. 6 § brottsbalken. Att förverkad egendom tillfaller kronan framgår av 36 kap. brottsbalken (särskilt 2 §), vartill texten i 6 § radiolagen hänvisar. Någon direkt motsvarighet till 5 § 1946 års lag har därför inte upptagits i radiolagen.

7 §.

Paragrafen motsvarar 3 § andra stycket samt 6 och 7 §§ 1946 års lag.

Om avgift för innehav av radioanläggning har med stöd av 3 § andra stycket förordnats genom 4 § 1954 års kungörelse.

Om innehav av radiomottagare här i riket eller å svenskt fartyg eller svenskt luftfartyg utom riket har med stöd av 6 § förordnats genom 1958 års kungörelse. 7 § radiolagen innefattar ingen saklig ändring i förhållande

till 6 § 1946 års lag. För att erhålla full överenskommelse mellan de båda stadgandena har en hänvisning skett till det åtminstone för närvarande opraktiska fallet att trådsändningar mottas av den stora allmänheten på apparater som inte medger mottagning av trådlösa sändningar.

Enligt 7 § 1946 års lag äger bestämmelserna i 2—6 §§ inte tillämpning på radioanläggning eller radiomottagare å främmande fartyg eller luftfartyg; de föreskrifter härutinnan som kan erfordras meddelas av Konungen. Sådana föreskrifter har meddelats i 1939 års kungörelse. I förhållande till 7 § 1946 års lag innefattar 7 § radiolagen på denna punkt endast den sakliga ändringen, att till fartyg och luftfartyg fogats motorfordon. En särskild bestämmelse om radiomottagare förekommer nu i 14 § 1958 års kungörelse. Denna bestämmelse kan lämpligen överflyttas till den författning som kommer att ersätta 1939 års kungörelse.

Sammanfattning

1946 års lag om radioanläggningar m. m. förstår med *radiovågor* både vågor som utbreder sig i rymden och vågor som utbreder sig med hjälp av särskilt anordnad ledare (högfrekvent överföring). I anslutning till den internationella telekonventionen med tillhörigt radioreglemente, Genève 1959, som för Sveriges del trätt i kraft år 1961, förstås i det förslag till radiolag som framläggs enbart vågor som utbreder sig i rymden. Med anledning härav har de trådlösa överföringarna utbrutits till särskild reglering i radiolagen.

En sändning kan sägas ha två sidor: den ena sidan avser innehållet, den andra sidan distributionen av innehållet. 1946 års lag tar i princip blott sikte på distributionssidan. I radiolagen har däremot intagits även vissa regler rörande innehållssidan. Lagen ger sålunda en rättslig grundval för den av 1960 års radioutredning föreslagna nya formen av rundradio, *särskild rundradio*, där bl.a. folkrörelser och folkbildningsorganisationer får möjlighet att genom programverksamhet utnyttja rundradio för sina syften. Samtidigt har den nuvarande rundradion, av radioutredningen kallad *allmän rundradio*, vars programverksamhet handhas av Sveriges Radio, fått en rättslig grundval i radiolagen.

Även i de delar som inte berörts av de nu nämnda förändringarna har 1946 års lag blivit föremål för en viss översyn.

Det huvudsakliga innehållet i förevarande betänkande återfinns i den allmänna motiveringens tre avdelningar.

Avdelning I kommenterar radiolagens innehåll beträffande *radiosändningar* (dvs. enbart trådlösa sändningar) i allmänhet. Det sakliga innehållet är i stort sett detsamma i radiolagen som i 1946 års lag. Sålunda krävs enligt 2 § tillstånd för innehav av radiosändare här i riket eller på svenskt fartyg eller luftfartyg utom riket. Staten tillhöriga sändare regleras inte av vare sig radiolagen eller 1946 års lag. Nyheterna hänför sig till att lagens centrala begrepp är *radiosändning* och att härtill ansluter sig begreppen *radiosändare* (som med viss modifikation motsvarar "radioanläggning" i 1946 års lag) och *radiomottagare*.

Avdelning II kommenterar radiolagens innehåll beträffande de särregler som bland radiosändningarna gäller för *rundradiosändningar*. Programverksamhet för rundradiosändningar kan bedrivas som *allmän* eller *särskild*.

Allmän programverksamhet är sådan, där programmen inte har ett till art eller ämne begränsat innehåll, medan särskild programverksamhet är sådan, där programmen huvudsakligen har ett till art eller ämne begränsat innehåll. I anslutning till dessa definitioner blir sedan allmän rundradio att bestämma som rundradiosändning av program som anordnats inom allmän programverksamhet och särskild rundradio rundradiosändning av program som anordnats inom särskild programverksamhet. Den som bedriver programverksamhet — som aldrig kan vara en privatperson — kallas *programsammanslutning*.

3 § radiolagen innehåller en reglering av programverksamhet för allmän rundradio här i riket. Sådan verksamhet skall med ensamrätt bedrivas av den programsammanslutning Konungen efter riksdagens bemyndigande bestämmer; enligt radioutredningens förslag skall denna ensamrätt utövas av stiftelsen Sveriges Radio.

4 § första stycket stadgar att programverksamhet för särskild rundradio här i riket endast må bedrivas av programsammanslutning som erhållit tillstånd härtill av Konungen. I andra stycket presenteras den av radioutredningen föreslagna *sändningsnämnden*, som skall ha den viktiga uppgiften att fördela tillgänglig sändningstid, när staten tillhöriga radiosändare utnyttjas, vilket kommer att ske i praktiskt taget alla fall.

Avdelning III utgör tyngdpunkten i betänkandet, eftersom den ganska utförligt motiverar och kommenterar den helt nya reglering av *trådsändningar* som föreslås. Kravet på tillstånd för innehav av radiosändare motiveras av knappheten på frekvensutrymme. Något sådant motiv kan inte åberopas för trådsändningarnas del. Det enda motiv som på allvar kan åberopas är hänsynen till de huvudprinciper efter vilka rundradioverksamheten för närvarande bedrivs i vårt land. I en utredning av detta slag finns det givetvis intet utrymme för ett självständigt ställningstagande till sådana av regering och riksdag fastslagna principer som att allmän rundradio skall bedrivas med ensamrätt av Sveriges Radio och att kommersiell reklam skall vara förbjuden i rundradio.

Utgångspunkten för utredningsmannens förslag har därför blivit att regleringen av trådsändningarna skall företas under hänsynstagande till de huvudprinciper efter vilka rundradioverksamheten för närvarande bedrivs i vårt land. En sådan reglering kan i stora drag sägas innebära att samma regler skall gälla, när program sänds trådlöst som när de sänds per tråd till en större allmänhet. För att inneha en trådanläggning krävs intet tillstånd; liksom hittills finns det ingen ensamrätt för televerket att dra ledningar. Tillstånd krävs däremot enligt 5 § om anläggningen skall utnyttjas för sådan programverksamhet som är att jämföra med rundradios programverksamhet, vare sig den är allmän (första stycket) eller särskild (andra stycket). Det finns ingen anledning att göra skillnad mellan högfrekvent och lågfrekvent överföring; 5 § omfattar båda. Paragrafen

är i samma mån tillämplig på sändningar medelst egna ledningar som på sändningar medelst televerkets ledningsnät.

Vissa betydelsefulla gränsdragningsfrågor är i princip gemensamma för avdelning II och avdelning III. 3 och 4 §§ är tillämpliga på programverksamhet för rundradiosändning, dvs. enligt definition i 1 § en radiosändning som är ägnad att mottas direkt av en större allmänhet. 5 § är tillämplig på programverksamhet för trådsändning, ägnad att mottas av en större allmänhet. För en tillämpning av 3—5 §§ fordras det främst att man bestämmer två begrepp: vad som utgör "en större allmänhet" och vad som utgör "programverksamhet." Bestämningarna har framförallt praktisk betydelse på trådsändningarnas område. För att underlätta behandlingen av dem uppräknas först ett stort antal praktiska fall på detta område som kan tjäna till belysning för gränsdragningen. På ljudsidan noteras *enkla meddelanden* som lämnas den som slår ett visst telefonnummer, såsom till "Fröken Ur," "Fröken Väder" och "Telenytt", *sändning av inspelad musik* till arbetsplatser, skolor, hotell, sjukhus, varuhus, restauranger och kaféer, s.k. *konferenstelefonti*, då olika personer eller grupper på olika orter kan konferera med varandra, *överföring av gudstjänster* till sjukhus, ålderdomshem och andra jämförliga inrättningar eller till sjuka eller gamla församlingsmedlemmars hem, s.k. *sjukhusradio*, program av växlande innehåll till sjukhus, ålderdomshem och andra jämförliga inrättningar, *lokal nyhetssändning* och *annan information till synskadade* på viss ort, *kommentarer till sportevenemang* av en speaker, förmedlade till högtalare runt sportanläggningen samt *överföring av kommentarerna* till andra orter. På bildsidan kan man notera, förutom specialtelevision på sjukhus och överföring av sportevenemang till andra orter, *överföring av rundradioprogram* till en ort som på grund av avstånd, terränghinder e. d. inte kan erhålla fullgod mottagning m.m., *nyhetssändning med journalbilder* i skyltfönster, banklokaler m.m., *specialtelevision för undervisningsändamål*, *specialtelevision vid offentliga evenemang* för att underlätta för publiken att följa vad som försiggår, t. ex. på en travbana, *specialtelevision på båt, låg, flygplan eller buss* som tidsfördriv för passagerarna eller information, s.k. *varuhustelevision*, *specialtelevision för bostadsområden*, *stadsdelar e. d.* samt, ehuru blott från utlandet, s. k. pay-TV.

Vid bestämmande av vad som karakteriserar en "större" allmänhet får man i princip ha i sikte både ett *kvalitativt* och ett *kvantitativt* kännetecken som i gränsfall får vägas mot varandra. Det kvalitativa kännetecknet är av negativt slag; en större allmänhet är en grupp, vars medlemmar *inte* är förenade genom någon påtaglig intressegemenskap eller något liknande tydligt band. Det kvantitativa kännetecknet innebär helt enkelt att gruppen är omfattande, varvid man tar hänsyn till dels om gruppens absoluta antal är stort, dels om gruppen är utspridd över något större geografiskt område. Några absoluta tal kan man inte ange. Den grupp som är samlad till en

fotbollsmatch på en sportanläggning torde sålunda aldrig nå över det antal som förvandlar den till en större allmänhet. Man bör också se till om den företeelse som skall bedömas tillgodoser något behov som inte tillgodoses av rundradion; varje rimligt behov hos medborgaren skall ha en chans att bli tillgodosett.

Vid bestämmande av vad som är programverksamhet har man bl.a. två viktiga moment. Det ena är att verksamheten skall bestå i att anordna *program*, inte i att *enbart* sända *enkla meddelanden* i form av uppgifter om tid, väderlek, nyheter eller dylikt eller *inspelad musik*. De ansökningar som inkommit från ett antal företag om att hyra televerkets ledningar för att överföra inspelad musik till abonnenter bör alltså inte betraktas som programverksamhet. Det andra momentet är att man skall *anordna* programmen, inte distribuera dem. Huruvida några särskilda regler — utöver dem som innehålls i lagstiftningen om upphovsrätt och närstående rättigheter — kan behövas för distribution med tråd t. ex. utländska rundradioprogram är en fråga som på såväl nordisk som internationell basis är föremål för överläggningar. Ett problem är t. ex. att finna en rimlig gräns mellan "slavstation" och "centralantenn." I avvaktan på att överläggningarna skall slutföras har utredningsmannen inte framställt några förslag i frågan.

Med hänsyn till de svårigheter som föreligger både för myndigheter och enskilda att avgöra när 5 § är tillämplig och när så inte är fallet har i 5 § 3 stycket införts en regel, enligt vilken den som planerar en trådanläggning kan ansöka om förklaring hos Konungen, huruvida 5 § första eller andra stycket är eller icke är tillämpligt. Den som underlåter att begagna denna utväg synes skäligen få stå risken för att bli utsatt för åtal och ekonomisk förlust, om han har felbedömt sin situation.

I övrigt innehåller radiolagen inte några i sakligt hänseende betydelsefulla nyheter eller ändringar.

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1965

1. Transportekonomisk forskning i Norden.
3. Enkelte mellomriksveger mellom Norge og Sverige.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1. Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. [2] Del 2. Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. [3] Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. [34] Del 5. Förslaget till riksdagsordning. [37]
Rättegångshjälp. [13]
Godtrosförvärv av lösöre. [14]
Fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. [17]
Fartygs befälhavare. Gemensamt haveri och dispasch. Ansvarsbestämmelser m. m. [18]
Dagstidningarnas ekonomiska villkor. [22]
Ändringar i ensittarlagen m. m. [26]
Pensionsstiftelser II. [41]

Utrikesdepartementet

Sveriges sjöterritorium. [1]

Socialdepartementet

Tandvårdsförsäkring. [4]
Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. [24]

Kommunikationsdepartementet

Skånes och Hallands vattenförsörjning. [8]
Friluftslivet i Sverige. Del II. Friluftslivet i samhällsplaneringen. [19]
1960 års radioutredning. 1. Radions och televisionens framtid i Sverige I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansieringsfrågor. [20] 2. Radions och televisionens framtid i Sverige II. Bildnings- och undervisningsverksamhet. Forskningsfrågor. [21]
Vägmärken. [33]
Nykterhet i trafik. [35]
Körkortet och trafikutbildningen. [42]
Statens trafikverk. [43]
Radiolag. [46]

Finansdepartementet

Mättenheter. [5]
Uppbördsfrågor. [23]
Nytt skattesystem. Remissyttranden. [28]

Ekklesiastikdepartementet

Antikvitetskollegiet. [10]
1963 års universitets- och högskolekommitté 1. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader I. [11] 2. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader II. Specialutredningar. [12]
De svenska utlandsförsamlingarnas ekonomi. [15]
1960 års lärarutbildningssakkunniga III. 1. Studierplaner för lärarutbildning. [25] 2. Lärarutbildningen IV: 1. [29] 3. Lärarutbildningen IV: 2. [30] Specialundersökningar om lärarutbildning V. [31]

Jordbruksdepartementet

Ny jordförvärvslag. [16]
1960 års jordbruksutredning. 1. De svenska jordbruksprodukternas distributions- och marginalförhållanden. [27]
Stöd åt hästaveln. [44]

Handelsdepartementet

Sveriges släktnamn 1965. [36]
Beredskap mot oljeskador. [45]

Inrikesdepartementet

Kommunalrättskommittén VI. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. [6] VII. Kommunala bolag. [40]
Praktik- och feriearbetsförmedling. [7]
Arbetsmarknadspolitik. [9]
Höjd bostadsstandard. [32]
Affärstidsutredningen. 1. Affärstiderna. Del I. Mot och lagförslag. [38] 2. Affärstiderna. Del II. Kommunundersökning. [39]